

Sociale Indicatoren: 1985 - 1992*

B. Cantillon
I. Marx
D. Proost
R. Van Dam

oktober 1993

B E R I C H T E N

CENTRUM VOOR SOCIAAL BELEID
UNIVERSITEIT ANTWERPEN UFSIA

D/1993/6104/10

Inhoud

Samenvatting van de onderzoeksresultaten.....	2
Inleiding.....	5
1 Methodologische toelichting.....	6
2 Algemene tendensen	8
3 De inkomens- en welvaartsverdeling 1985-1992.....	9
3.1 De evolutie van het individuele inkomen.....	9
3.2 De verdeling van het gezinsinkomen onder de actieve bevolking	10
3.3 Inkomens- en welvaartsevolutie onder bejaarden	12
4 Bestaansonzekerheid en armoede	13
4.1 De meting van armoede en bestaansonzekerheid.....	13
4.2 Niveaus van de armoedegrenzen.....	14
4.3 Omvang en kenmerken van armoede en bestaansonzekerheid	15
4.4 Duur van armoede en bestaansonzekerheid	18
4.5 Deprivatie, armoede en levensstijl	22
5 De doelmatigheid van de sociale zekerheid 1985-1992.....	26
6 Vlaams-Waalse verschillen.....	29
6.1 Inkomen uit arbeid en sociale zekerheid op het niveau van het individu.....	29
6.2 Inkomen uit arbeid en sociale zekerheid op het niveau van het huishouden.....	30
6.3 Doelmatigheid van de sociale zekerheid.....	31
Bibliografie.....	33
Bijlage 1.....	35

* *In dit rapport worden de resultaten meegedeeld van het onderzoek in het kader van het Steunpunt "Inkomensverdeling, Sociale zekerheid en armoede", gefinancierd door de Diensten voor de Programmatie van het Wetenschapsbeleid.*

Samenvatting van de onderzoeksresultaten

1. **Algemene tendensen 1976-1992.** In de periode 1988-1992 neemt het gemiddeld inkomen van de Belgische huishoudens toe met 5%. Omdat tegelijkertijd de gezinnen kleiner werden steeg de gemiddelde welvaart met 8%. De inkomensverdeling werd ongelijker, maar omdat vooral grotere gezinnen deel hadden in de gemiddelde reële inkomensstijging bleef de welvaartsspreiding ongeveer gelijk. Dienovereenkomstig bleef aan de onderkant van de verdeling het aantal armen (gemeten met de statistische EG-armoedenorm) stabiel op het niveau van 6%. De bestaansonzekerheid (gemeten met de subjectieve CSB-armoedenorm) neemt aanzienlijk af van 21% in 1985 naar 18% in 1992, wellicht omdat het aspiratieniveau niet gestegen is overeenkomstig de welvaartsstijging.

Wanneer (enkel voor Vlaanderen) de gegevens van 1992 tegenover de gegevens van 1976 worden geplaatst blijken de bevindingen te passen in een trendbeweging - over de conjunctuurgolven heen - van algemene welvaartsstijging (+15%), grotere gelijkheid (+20%), minder bestaansonzekerheid (-24%) en armoede (-44%).

2. **Vlaams-Waalse verschillen.** Vlaanderen neemt over de periode 1985-1992 een aanzienlijke voorsprong op Wallonië: het gemiddeld totaal beschikbaar inkomen en het arbeidsinkomen zijn thans respectievelijk 6,7% en bijna 25% hoger in Vlaanderen dan in Wallonië. In Vlaanderen was er ook een sterkere groei van het inkomen uit sociale zekerheid. Maar ondanks deze inhaalbeweging blijven de inkomsten uit sociale zekerheid in Wallonië 27% hoger dan in Vlaanderen. De nieuwe CSB-data blijven bijgevolg consistent met eerdere bevindingen inzake de netto geldstroom van Vlaanderen naar Wallonië

Het surplus per hoofd van de bevolking komt tot uiting in alle takken van de sociale zekerheid, behalve in de pensioenen aan niet-bejaarden, waar er geen verschil is. Voor pensioenen bedraagt het uitgavesurplus 25,9%, voor werkloosheid 80,2%, voor arbeidsongeschiktheidsuitkeringen 31,8% en voor kinderbijslagen 11,6%.

De inkomensverschillen resulteren in een hoger armoede- en bestaansonzekerheidsrisico in Wallonië (5% armen in Vlaanderen en 8,4% in Wallonië) en een grotere afhankelijkheid van de sociale zekerheid voor het verwerven van bestaanszekerheid. Aldus kunnen de gemiddeld hogere uitkeringen niet voorkomen dat de sociale zekerheid in Wallonië - vooral voor gezinnen die uitsluitend van de sociale zekerheid moeten leven - minder doelmatig is dan in Vlaanderen.

3. **De voortschrijdende individualisering van het inkomen.** Kenmerkend voor de evolutie van de inkomens- en welvaartsverdeling gedurende de laatste decennia is de voortschrijdende individualisering van het inkomen (toename van het aantal individuen met een persoonlijk inkomen). Het aantal individuen met een vervangingsinkomen steeg van 28% in 1985 tot 35% in 1992. In mindere mate steeg ook het aantal individuen met een arbeidsinkomen (van 50,9% in 1985 naar 53,7% in 1992). Met de individualisering van het inkomen stijgt ook de ongelijke spreiding ervan: zowel de ongelijkheid onder vervangingsinkomens als - zij het in mindere mate - onder arbeidsinkomens neemt toe (resp. met 37% en 9%).

De trendmatige toename van het aantal individuele inkomenstrekkingen leidt tot een veranderde samenstelling van het gezinsinkomen: meerdere inkomens en dikwijls ook meerdere soorten inkomens per gezin. Hierdoor stijgt het gemiddeld gezinsinkomen sterker (+10,8%) dan het gemiddeld individueel inkomen (+5,7%). Globaal vergroot de bundeling van inkomens op gezinsniveau ook de inkomensongelijkheid. Op gezinsniveau neemt de ongelijkheid van het inkomen toe met ongeveer 10%.

4. **Dualisering.** De zeer sterke toename van het aantal uitkeringstrekkingen in de sociale zekerheid was vooral gelocaliseerd bij meerinkomensgezinnen. In 1985 ontvangt 32% van de huishoudens met een actief gezinshoofd een vervangingsinkomen, in 1992 is dit gestegen tot 38%. Van deze huishoudens heeft in 1985 60% naast de vervangingsuitkering nog een ander inkomen, in 1992 is dit gestegen tot 67%. Dit heeft ervoor gezorgd dat de tegengestelde ontwikkelingen inzake het gemiddeld niveau van de arbeidsinkomens (+5,2%) enerzijds en van de vervangingsinkomens anderzijds (werkloosheidsuitkeringen - 14%; arbeidsongeschiktheidsuitkeringen -5,5%) zich niet hebben vertaald in een toegenomen ongelijkheid tussen huishoudens met- en huishoudens zonder een inkomensvervangende uitkering van de sociale zekerheid. De ongelijkheid tussen beide groepen, die reeds zeer laag was, is tussen 1985 en 1992 zelfs verder afgenomen. Op grond van deze empirische gegevens moet - althans op huishoudniveau - de dualiseringstheorie, die stelt dat de inkomenskloof tussen uitkeringstrekkingen en werkenden groeit, worden afgewezen.

Als natuurlijk gevolg van de toename van het aantal meerinkomensgezinnen en van het relatief achterop blijven van de individuele inkomens, vergeleken met het samengesteld gezinsinkomen, nemen de inkomensverschillen tussen één- en meerinkomensgezinnen wel verder toe, alsook de verschillen tussen huishoudens met uitsluitend een inkomen van de sociale zekerheid en de anderen.

5. **Intergenerationele inkomensverdeling.** De positie van de bejaarden t.o.v. de actieve bevolking blijft in de periode 1988-1992 ongeveer stabiel. De nivellering van de intergenerationele inkomensverdeling die voor de periode 1976-1988 werd vastgesteld, zet zich niet verder door. Het gemiddeld gezinsinkomen van huishoudens met een bejaard gezinshoofd steeg tussen 1988 en 1992 met 4,7%, dat van huishoudens met een actief gezinshoofd met 5,5%. Dit is een gevolg van de relatief sterkere stijging van de arbeidsinkomens t.o.v. de pensioenen (tabel 3). De actieve bevolking - en dan vooral de middenste leeftijdsgroepen - plukte de grootste vruchten van de economische groei vanaf 1985; het maandinkomen steeg bij de 35 tot 64 jarigen met 17,8%, bij de min-vijfendertigers met 7,3% en bij de 65-plussers met 13,4%.

6. **Omvang en kenmerken van armoede en bestaansonzekerheid.** Volgens de subjectieve CSB-norm daalde de bestaansonzekerheid in België in zeer aanzienlijke mate, van 22% in 1988 tot 17,4% nu. Gemeten volgens de strengere EG-norm bleef de omvang van de armoede stabiel op het niveau van 1985 en 1988.

Het percentage personen dat gedurende een langere periode (3 à 4 jaar) in armoede of bestaansonzekerheid leeft is afgenomen. Tussen 1985 en 1988 was respectievelijk 10% en 3% van de bevolking op beide meetmomenten bestaansonzeker of arm. In de periode 1988-1992 daalden deze percentages tot respectievelijk 7% en 2,4%. Voor de ganse periode 1985-1992 vinden we dat 5% van de Belgen in een huishouden heeft geleefd dat op de drie meetmomenten bestaansonzeker is geweest; 1,6% was telkens arm. Hieruit blijkt dat onder de armen/bestaansonzekereren op één bepaald ogenblik een groot aantal

personen zich slechts tijdelijk in deze toestand bevindt. Positief uitgedrukt lijkt de bewering dus gegrond dat de omvang van de echte armoede veel geringer is dan eenvoudige cross-sectionele analyses laten vermoeden. In negatieve zin leren deze cijfers echter ook dat een veel groter aantal individuen dan vermoed gedurende hun levensloop geconfronteerd wordt met een (al dan niet langdurige) periode van armoede of bestaansonzekerheid. Gedurende de periode 1985-1992 is ongeveer één derde van de bevolking tenminste één keer bestaansonzeker en 14% tenminste één keer arm geweest.

Het structuurbeeld van armoede en bestaansonzekerheid blijft tendentieel ongewijzigd. Voor zover gemeten met de EG-norm wordt een daling geregistreerd van het armoederisico bij éénoudergezinnen, gescheiden gezinshoofden, gezinnen met meerdere kinderen, huishoudens met een werkloos, ziek of invalide gezinshoofd en - hiermee samenhangend - bij meerinkomensgezinnen. Omgekeerd stijgt de armoede bij ééninkomensgezinnen, arbeiders, lager geschoolden en bejaarden.

7. **Doelmatigheid van de sociale zekerheid.** Door de veranderde samenstelling van het gezinsinkomen gaat de toename van de sociale zekerheidsparticipatie niet gepaard met een grotere afhankelijkheid ervan voor de bestaanszekerheid. Het percentage gezinnen dat ook zonder sociale zekerheid bestaanszeker zou zijn blijft globaal immers stabiel. Inzake werkloosheidsuitkeringen neemt het percentage bestaanszekere huishoudens vóór transfert zelfs in zeer aanzienlijke mate toe (volgens CSB-norm van 33% in 1985 tot 50% in 1992; volgens EG-norm van 54% in 1985 tot 63% in 1992).

Globaal blijft de (on)doelmatigheid van de sociale zekerheid gelijk. De pensioenen werden wat minder doelmatig: volgens de EG-norm stijgt het aantal arme gepensioneerden van 6% in 1985 naar 7,5% in 1992. De werkloosheidsuitkeringen werden daarentegen doelmatiger. Vanwege de toename van het aantal meerinkomensgezinnen met een werkloosheidsuitkering en mede omdat de daling van de gemiddelde uitkering zich vooral aftekende in de hogere inkomenscategorieën neemt volgens de EG-norm het aantal arme werklozen af van 12% tot 9,4%.

Ook de ondoelmatigheid van de uitkeringen voor ééninkomensgezinnen lijkt niet toe te nemen, maar stabiliseert zich op een (overigens problematisch) hoog niveau. Van de werkloze ééninkomensgezinnen is en blijft 89% bestaansonzeker en 40% arm. Voor de gepensioneerde ééninkomensgezinnen bedragen deze percentages respectievelijk 38% en 11%.

8. **De wettelijke armoede-normen.** Behoudens voor alleenstaanden en éénoudergezinnen blijven de wettelijk gewaarborgde minimum-uitkeringen (bijstand en eventuele kinderbijlagen) lager dan de (strengere) EG-norm. De bijstandsuitkeringen voor alleenstaanden en koppels zonder kinderen volgden slechts gedeeltelijk de stijging van de gemiddelde welvaart. Voor (volledige en onvolledige) gezinnen met kinderen daarentegen was de stijging van de bijstandsnormen aanzienlijk groter dan de welvaartsgroei (+25% voor koppels met kinderen; +67% voor éénoudergezinnen).

Inleiding

In dit bericht worden de sociale indicatoren 1992 gerapporteerd. In een eerste deel worden enkele methodologische uitgangspunten toegelicht. In een tweede deel worden enkele algemene welvaartsindicatoren gepresenteerd en vergeleken met de sociale indicatoren uit 1976, 1985 en 1988. In een derde deel wordt ingegaan op de evolutie van inkomen en welvaart tijdens de periode 1985-1992. In een vierde deel wordt aan de hand van armoedenormen de spreiding van het armoederisico over een aantal bevolkingscategorieën nagegaan. Tevens wordt door een longitudinale panel-analyse het probleem van de armoede scherper gesteld door de duurtijd van armoedesituaties op te nemen. Het vijfde deel behandelt enkele indicatoren inzake de doelmatigheid van de sociale zekerheid. Tenslotte wordt in een zesde deel de situatie inzake inkomens- en welvaartsverdeling, bestaanszekerheid en doelmatigheid in sociale zekerheid in Vlaanderen en Wallonië apart belicht.

Deze tekst sluit aan bij eerdere onderzoeksverslagen waarin over de indicatoren 1976, 1982, 1985, 1988 werd gerapporteerd (Deleeck e.a., 1980, 1985, 1986, 1991).

1 Methodologische toelichting

De sociale indicatoren worden opgesteld op basis van gegevens afkomstig van de bevraging van een representatieve (toevals-) *steekproef* van de Belgische huishoudens. Het betreft een steekproef onder private huishoudens. Personen die in een instelling verblijven, thuislozen, e.d. behoren niet tot de onderzoekspopulatie.

Enquêtes welke toelieten de sociale indicatoren op te stellen werden tot dusver gehouden in 1976 (enkel Vlaanderen; 5429 huishoudens), 1985 (België; 6471 huishoudens waarvan 3782 in Vlaanderen en 2092 in Wallonië), 1988 (België; 3779 huishoudens, waarvan 2285 in Vlaanderen en 1254 in Wallonië) en 1992 (België; 3821 huishoudens, waarvan 2460 in Vlaanderen en 1177 in Wallonië). De drie laatste enquêtes kaderen in een panel-onderzoek naar de leefsituatie van de Belgische huishoudens (Socio-Economisch Panel). In 1992 werd het panel aangevuld met een bijkomende steekproef van 936 huishoudens. In dit onderzoeksopzet wordt de oorspronkelijke steekproef beschouwd als een 'panel' dat meerdere keren wordt herbevestigd. Een dergelijke bevestigingsronde wordt doorgaans een 'golf' genoemd. Individuele onderzoekseenheden worden op deze wijze gevolgd over de tijd zodat o.a. inkomensveranderingen op individueel niveau kunnen worden geregistreerd. Deze werkwijze laat toe ook de duurtijd van armoedesituaties te analyseren ⁽¹⁾. In het kader van het Socio-Economisch Panel beschikken we thans over drie momentopnamen van de welvaart van de huishoudens uit de oorspronkelijke steekproef, gespreid over een periode van zeven jaar. Elke golf is bovendien, na correctie door weging voor differentiële selectiekansen ten gevolge van de panel-opvolgingsregels en eventuele differentiële non-respons, tevens representatief voor de populatie op het ogenblik van de bevestiging. Elke panel-golf laat m.a.w. ook representatieve cross-sectionele analyses toe.

In deze studie wordt het huishouden als *analyse-eenheid* gehanteerd. Hierbij worden alle personen die hun inkomsten voor een groot deel samenleggen, met inbegrip van de werkende thuiswonende kinderen en de studenten verblijvend op kot, als lid van het huishouden beschouwd. Deze keuze sluit aan bij de dagelijkse realiteit, waar het huishouden als eenheid van inkomsten en uitgaven fungeert. Bij koppels wordt de man automatisch als gezinshoofd beschouwd. Voor andere huishoudens wordt het gezinshoofd door de respondenten zelf aangeduid tijdens het interview. Voor de panel-analyses dient echter van dit principe te worden afgeweken. Het huishouden is niet stabiel over de tijd. Het kan zichzelf opsplitsen ten gevolge van echtscheiding, kinderen die het ouderlijk huis verlaten, etc. Daarom wordt in panel-analyses het individu als analyse-eenheid gebruikt. De huishoudenkenmerken zoals armoedestatus, gezinsinkomen, worden toegekend aan elk individu van het huishouden afzonderlijk en fungeren aldus als contextvariabelen. Op deze wijze wordt het individu als analyse-eenheid gebruikt zonder het fundamentele uitgangspunt (het huishouden als eenheid van inkomsten en uitgaven) te verlaten. We spreken dus bijvoorbeeld niet meer over het armoederisico van een huishouden waarvan het gezinshoofd werkloos is, maar van een individu dat leeft in een huishouden waarvan het gezinshoofd werkloos is.

Het *inkomen* wordt in de CSB-enquêtes bevestigd op maandbasis. Het totaal beschikbaar inkomen van het huishouden omvat voor alle leden de netto-lonen uit hoofd- en bijberoep, de

⁽¹⁾ Voor een meer uitgebreide toelichting betreffende de analysemogelijkheden die geboden worden door een panel-onderzoek zij verwezen naar Deleeck, e.a. 1991.

netto-bedrijfsinkomsten voor zelfstandigen, de sociale zekerheidsuitkeringen (arbeidsongeschiktheid, pensioen, werkloosheid en kinderbijslag) en diverse inkomens (zoals militie-vergoeding, OCMW-steun, alimentatie, verhuuropbrengsten en studiebeurzen). Het (roerend en onroerend) vermogen en inkomsten uit roerende goederen blijven in deze analyse buiten beschouwing (zie hierover Meulemans & Marannes, 1993). De bedragen afkomstig van de enquêtes uit 1976, 1985 en 1988 worden doorheen de tekst uitgedrukt in prijzen van 1992 d.m.v. de indexcijfers der kleinhandelsprijzen.

Op basis van het feitelijk inkomen kan het welvaartsniveau van gezinnen met uiteenlopende samenstelling niet met elkaar worden vergeleken. Een alleenstaande met een inkomen van 40.000 BEF heeft een aanzienlijk hogere welvaart dan een koppel met drie kinderen dat met hetzelfde bedrag moet rondkomen. Daarom wordt, naast het feitelijk inkomen, ook gewerkt met een inkomensbegrip dat gecorrigeerd is voor gezinsgrootte d.m.v. een equivalentieschaal. Dit inkomen wordt het gestandaardiseerd inkomen, of equivalent inkomen, genoemd. Voor de standaardisatie wordt in deze tekst gebruik gemaakt van de OESO-schaal. Deze bedraagt: 0,66 voor een alleenstaande; 1,0 voor een koppel; 1,25 voor 3 personen; 1,45 voor 4 personen; 1,60 voor 5 personen; 0,15 voor iedere bijkomende persoon in het huishouden.

De mate waarin inkomens ongelijk gespreid zijn over de bevolking wordt weergegeven aan de hand van twee klassieke ongelijkheidsmaatstaven: de Theil- en de Gini-coëfficiënt. Zij worden als volgt gedefinieerd.

$$\text{Theil} = \frac{1}{N} * \sum_1 \left(\left(\frac{y_i}{M} \right) * \log \left(\frac{y_i}{M} \right) \right)$$

$$\text{Gini} = \frac{2}{n^2 m} \sum_1 \left(i - \frac{n+1}{2} \right) y_i$$

waarbij N : aantal inkomenseenheden
M: gemiddeld inkomen in de steekproef
 $y_1 \dots y_n$: inkomen van elke inkomenseenheid

2 Algemene tendensen

In de periode 1988 tot 1992 neemt het gemiddeld inkomen van de Belgische huishoudens toe met 5%. Omdat tegelijkertijd de gezinnen kleiner werden steeg de gemiddelde welvaart met 8%. De inkomensverdeling werd ongelijker (zowel volgens gini- als theil-coëfficiënt), maar omdat vooral grotere gezinnen deel hadden in de gemiddelde reële inkomensstijging bleef de welvaartsverspreiding ongeveer gelijk. Dienovereenkomstig bleef aan de onderkant van de welvaartsverdeling het aantal armen (gemeten met de statistische EG-armoedenorm) stabiel op het niveau van 6%. Gemeten met de subjectieve CSB-norm neemt de bestaansonzekerheid aanzienlijk af van 22% naar 17,6%. Kennelijk heeft het aspiratieniveau van de Belgische huishoudens de welvaartsstijging niet bijgehouden.

Tabel 1: Indicatoren van de verdeling van inkomen en welvaart, België, 1985-1992.

	1985	1988	1992	Procentuele verandering 1988-1992	Procentuele verandering 1985-1992
Gemiddeld beschikbaar gezinsinkomen					
- per huishouden	63.100	66.700	70.100	+ 5,1	+ 10,8
- per equivalente eenheid	53.900	57.300	61.900	+ 8,0	+ 14,3
Ongelijkheidsmaatstaf van Theil					
- totaal beschikbaar gezinsinkomen	0,120	0,127	0,135	+ 6,3	+ 12,1
- gestandaardiseerd totaal beschikbaar inkomen	0,079	0,087	0,086	- 1,2	+ 8,9
Ongelijkheidsmaatstaf van Gini					
- totaal beschikbaar inkomen	0,277	0,283	0,296	+ 4,6	+ 6,8
- gestandaardiseerd totaal beschikbaar inkomen	0,225	0,234	0,237	+1,3	+ 5,3
Bestaansonzekerheid volgens CSB-norm (%)					
- huishoudens	21,4	22,4	17,6		
- individuen	18,4	17,7	13,9		
Bestaansonzekerheid volgens EG-norm (%)					
- huishoudens	6,1	5,7	6,0		
- individuen	6,7	6,1	6,7		

Wanneer (enkel voor Vlaanderen) de gegevens van 1992 tegenover de gegevens uit 1976 worden geplaatst blijken de bevindingen te passen in een trendbeweging - over de conjunctuurgolven heen - van algemene welvaartsstijging, grotere gelijkheid, minder bestaansonzekerheid en armoede. De systematische vergelijking van de opeenvolgende onderzoeken uitgevoerd door het Centrum voor Sociaal Beleid, tonen voor Vlaanderen over de gehele periode 1976-1992 een stijging in reële termen van het gemiddeld inkomen van de particuliere huishoudens met 6,9% van 66.500 BEF naar 71.900 BEF. Omdat gedurende dezelfde periode de gezinnen kleiner werden, steeg het gemiddeld gestandaardiseerd inkomen, waarbij het feitelijk inkomen gecorrigeerd wordt voor verschillen in gezinsgrootte, sneller dan het feitelijk inkomen (+15,4%). Tussen 1976 en 1985 verkleinde de kloof tussen arm en rijk zowel op basis van het feitelijk als op basis van het gestandaardiseerd beschikbaar gezinsinkomen met respectievelijk 18% en 21% (gemeten met Theil-coëfficiënt). Sinds 1985-1988 (begin van conjuncturele heropleving) gaat de stijging van inkomen en welvaart gepaard met een toename van de ongelijkheid in de spreiding van de gezinsinkomens. Hierbij blijft de mate van ongelijkheid in 1992 evenwel nog ruim (11%) onder het niveau van 1976. De

bestaansonzekerheid daalde zowel volgens de genereuze CSB-norm (van 21,7% naar 16,3%), als volgens de meer stringente EG-norm (van 9,0% naar 5,0%) (tabel 2).

Tabel 2: Indicatoren van de verdeling van inkomen en welvaart, Vlaanderen, 1976-1992.

	1976	1985	1988	1992	Procentuele verandering 1976 - 1992
Gemiddeld beschikbaar gezinsinkomen					
- per huishouden	66.500	64.000	70.500	71.100	+ 6,9
- per equivalente eenheid	53.600	53.800	58.200	61.900	+ 15,4
Ongelijkheidsmaatstaf van Theil					
- totaal beschikbaar gezinsinkomen	0,151	0,123	0,124	0,134	- 11
- gestandaardiseerd totaal beschikbaar inkomen	0,107	0,084	0,096	0,083	- 22,4
Ongelijkheidsmaatstaf van Gini					
- totaal beschikbaar inkomen	0,306	0,276	0,278	0,288	- 5,9
- gestandaardiseerd totaal beschikbaar inkomen	0,257	0,225	0,230	0,191	- 25,6
Bestaansonzekerheid volgens CSB-norm (%)					
- huishoudens	21,7	21,0	19,9	16,3	
- individuen	19,1	17,3	16,5	11,7	
Bestaansonzekerheid volgens EG-norm (%)					
- huishoudens	9,0	5,4	4,1	5,0	
- individuen	7,7	5,4	4,5	5,0	

3 De inkomens- en welvaartsverdeling 1985-1992

3.1 De evolutie van het individuele inkomen

Het individuele inkomen van de Belgen steeg in de periode 1988-1992 met bijna 8%. De grootste stijging deed zich voor bij de inkomens uit arbeid (+ 5,5%). De pensioeninkomens stegen met 3,2%. De gemiddelde werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen daarentegen vertonen een belangrijke daling: respectievelijk -7,8% en -3,5% (tabel 3).

Tijdens de onderzoeksperiode 1985-1992 is het aantal individuen met een inkomen uit arbeid of sociale zekerheid sterk toegenomen, vooral door de stijging van het aantal personen met een vervangingsuitkering: in 1985 ontving 28% van de niet-schoolgaande bevolking een vervangingsinkomen, in 1992 35%. In mindere mate steeg ook het aantal individuen met een arbeidsinkomen van 50,9% naar 53,7% (tabel 3).

De individualisering van het inkomen (dus de trendmatige stijging van het aantal individuen met een eigen inkomen) gaat gepaard met een steeds toenemende ongelijkheid in de spreiding van de inkomens. Gemeten met de Theil-coëfficiënt stijgt de ongelijkheid der arbeidsinkomens van 1985 tot 1992 met 10%; de ongelijkheid der vervangingsinkomens stijgt met niet minder dan 37%. Globaal is de spreiding van alle inkomens (arbeid en sociale zekerheid) in 1992 6% ongelijker dan in 1985.

Tabel 3: Gemiddelde individuele arbeidsinkomens en vervangingsuitkeringen, ongelijkheidsmaatstaf van Theil* en percentage personen met inkomen**, België, 1985-1988-1992.

	1985	1988	1992	% verandering	
				1985-1988	1988-1992
Tot. indiv. ink.	36.500 [0,120]	35.800 [0,125]	38.600 [0,127]	-1,9	+7,8
arbeidsinkomen	41.900 (50,9) [0,098]	41.800 (51,4) [0,100]	44.100 (53,7) [0,107]	-0,3	+5,5
vervangingsinkomen	24.300 (28,1) [0,146]	24.600 (31,2) [0,178]	25.300 (34,9) [0,201]	+1,2	+2,9
- pensioen	27.700 (18,9)	28.400 (20,3)	29.300 (22,6)	+2,5	+3,2
- werkloosheid	17.700 (6,5)	16.600 (7,7)	15.300 (8,7)	-6,2	-7,8
- arbeidson- geschiktheid	19.700 (3,6)	19.300 (4,1)	18.700 (4,6)	-2,0	-3,5

* Theil-coëfficiënt tussen vierkante haakjes, enkel berekend onder actieve bevolking

** Percentage personen met een inkomen tussen haakjes. Percentage op niet-schoolgaande bevolking (alle personen vanaf 25 jaar, of jonger dan 25 jaar indien de persoon een inkomen heeft of niet uitkeringsgerechtigd werkloos is)

3.2 De verdeling van het gezinsinkomen onder de actieve bevolking

De trendmatige toename van het aantal individuele inkomensstrekkers heeft geleid tot een veranderde samenstelling van het gezinsinkomen: meerdere inkomens en dikwijls ook meerdere soorten inkomens per gezin. In 1985 ontvangt 32% van de huishoudens met een actief gezinshoofd een vervangingsinkomen, in 1992 is dit gestegen tot 38%. Van deze huishoudens heeft in 1985 60% naast de vervangingsuitkering nog een ander inkomen, in 1992 is dit gestegen tot 67% ⁽²⁾. Deze evolutie heeft er voor gezorgd dat de tegengestelde ontwikkelingen van arbeidsinkomens (stijging) enerzijds en vervangingsuitkeringen voor de bevolking op actieve leeftijd (daling) anderzijds zich niet hebben vertaald in een toegenomen ongelijkheid tussen huishoudens met en huishoudens zonder een inkomensvervangende uitkering van de sociale zekerheid. De ongelijkheid tussen beide groepen, die reeds zeer laag was, is tussen 1985 en 1992 zelfs verder afgenomen (tabel 4).

Tabel 4: Ontbinding van de ongelijkheid volgens de Theil-coëfficiënt over huishoudens met en zonder vervangingsinkomen, huishoudens met gezinshoofd op actieve leeftijd, België, 1985-1988-1992.

	% van bevolking			Gemiddeld inkomen			Theil		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
Totaal	100	100	100	69.400	73.900	77.900	0,105	0,106	0,116
Gezinnen zonder vervangingsinkomen	67,8	63,7	62,1	75.000	79.900	83.600	0,095	0,095	0,111
Gezinnen met vervangings- inkomen	32,2	36,3	37,9	57.900	63.300	68.600	0,106	0,111	0,111
Tussengroepsongelijkheid							0,007	0,006	0,004

⁽²⁾ Een inkomen wordt als afzonderlijke inkomensbron beschouwd wanneer het tenminste 10% van het totale gezinsinkomen bedraagt.

Daar tegenover staat dat de ontwikkeling van de diverse soorten inkomens in de periode 1985-1992 onder de actieve bevolking heeft geleid tot een toename van de ongelijkheid tussen huishoudens die uitsluitend een inkomen uit sociale zekerheid betrekken en de andere huishoudens. Het gemiddeld inkomen van huishoudens met uitsluitend een sociale zekerheidsinkomen stijgt tussen 1985 en 1992 met 6%, terwijl bij de andere huishoudens een stijging van 13% wordt vastgesteld (tabel 5). Ook de inkomensongelijkheid tussen één- en meerinkomensgezinnen onder de actieve bevolking neemt, vooral in de periode 1988-1992, verder toe. Deze ongelijkheid is overigens veel groter dan deze tussen huishoudens met en huishoudens zonder vervangingsinkomen (tabel 6).

Tabel 5: Ontbinding van de inkomensongelijkheid volgens de Theil-coëfficiënt over huishoudens met uitsluitend een inkomen uit sociale zekerheid en alle andere huishoudens, huishoudens met gezinshoofd op actieve leeftijd, België, 1985-1988-1992.

	% van bevolking			Gemiddeld inkomen			Theil		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
Gezinnen met uitsluitend inkomen uit sociale zekerheid	13,1	12,6	12,4	40.384	41.817	42.778	0,0825	0,0810	0,0731
andere gezinnen	86,9	87,4	87,6	73.789	78.537	83.172	0,0901	0,0909	0,0974
Tussengroepsongelijkheid							0,0152	0,0158	0,0170

Tabel 6: Ontbinding van de inkomensongelijkheid volgens de Theil-coëfficiënt over één- en meerinkomensgezinnen, huishoudens met gezinshoofd op actieve leeftijd, België, 1985-1988-1992.

	% van bevolking			Gemiddeld inkomen			Theil		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
ééninkomensgezinnen	44,9	38,1	37,2	54.488	54.998	56.554	0,1088	0,1079	0,1295
meerinkomensgezinnen	55,1	62,0	62,8	82.652	85.877	91.777	0,0658	0,0752	0,0687
Tussengroepsongelijkheid							0,0205	0,0212	0,0246

Het gemiddeld aantal *tewerkgestelden* per huishouden blijft over de volledige inkomensverdeling grosso modo gelijk tussen 1988 en 1992. Het *gemiddeld arbeidsinkomen per huishouden* stijgt dan ook in gelijke mate met de individuele arbeidsinkomens (tabel 24 - bijlage 1 en tabel 3).

Het gemiddeld inkomen van *huishoudens met een werkloosheidsuitkering* stijgt in sterkere mate dan het inkomen van huishoudens met uitsluitend arbeidsinkomen(s). Huishoudens met een werkloosheidsuitkering schuiven bijgevolg op naar hogere inkomenscategorieën. In 1985 bevindt 31,2% van deze groep zich in de onderste drie decielen, in 1988 27,7% en in 1992 nog slechts 21,2%. In de hoogste drie decielen registreren we een tegenovergestelde ontwikkeling: in 1985 behoort 19,2%, in 1988 21,4% en in 1992 25,5% van de huishoudens met een werkloosheidsuitkering tot de hoogste inkomensgroepen (tabel 27 in bijlage 1). Ook de welvaart van huishoudens met een werkloosheidsuitkering blijft stijgen: minder

huishoudens in het laagste welvaartsdeciel, meer huishoudens in de drie hoogste decielen. De veranderingen zijn hier echter minder nadrukkelijk (tabel 32 in bijlage 1). Deze ontwikkelingen zijn vooral een gevolg van het feit dat de werkloosheidsuitkeringen steeds meer terecht komen in huishoudens waar naast de uitkering nog inkomen uit andere bron(nen) aanwezig is. Net zoals in de periode 1985-1988 daalt immers de gemiddelde werkloosheidsuitkering (tabel 3). In 1985 beschikt 76,4% van de huishoudens met een werkloosheidsuitkering nog over een ander inkomen. In 1992 is dit opgelopen tot 85,6% (tabel 20-infra).

Tabel 7: Het gemiddeld totaal beschikbaar inkomen van huishoudens op actieve leeftijd, met en zonder vervangingsuitkering, België, 1985-1988-1992.

<i>Huishoudens</i>	<i>1985</i>	<i>1988</i>	<i>1992</i>	<i>% verandering</i>	
				<i>85-88</i>	<i>88-92</i>
zonder vervangingsuitkering	75.000	79.900	83.600	+ 6,5	+ 4,6
met vervangingsuitkering	57.900	63.300	68.600	+ 9,3	+ 8,4
- pensioen	60.100	65.800	71.300	+ 9,5	+8,4
- werkloosheid	56.000	61.800	68.100	+ 10,4	+10,2
- arbeidsongeschiktheid	63.500	65.300	68.600	+ 2,8	+ 5,1

3.3 *Inkomens- en welvaartsevolutie onder bejaarden*

De positie van de bejaarden t.o.v. de actieve bevolking blijft in de periode 1988-1992 ongeveer stabiel. De nivellering van de intergenerationele inkomensverdeling die voor de periode 1976-1988 werd vastgesteld (Meulemans en Cantillon, 1992), zet zich niet verder door. Het gemiddeld gezinsinkomen van huishoudens met een bejaard gezinshoofd steeg tussen 1988 en 1992 met 4,7%, dat van huishoudens met een actief gezinshoofd met 5,5%. Dit is een gevolg van de relatief sterkere stijging van de arbeidsinkomens t.o.v. de pensioenen (tabel 3). De actieve bevolking - en dan vooral de middenste leeftijdsgroepen - plukte de grootste vruchten van de economische groei vanaf 1985; het maandinkomen steeg bij de 35 tot 64 jarigen met 17,8%, bij de min-vijfendertigers met 7,3% en bij de 65-plussers met 13,4%.

Behoudens een matige verschuiving naar de middenste inkomenscategorieën (minder huishoudens met bejaard gezinshoofd in de top en de bodem van de inkomensverdeling) zijn er geen noemenswaardige veranderingen te melden inzake inkomen en welvaart van ouderen. Ook de spreiding van de inkomens onder bejaarden blijft ongeveer stabiel (tabel 8).

Tabel 8: Ontbinding ongelijkheid volgens Theil-coëfficiënt over actieven en bejaarden, België, 1985-1988-1992.

	<i>% van bevolking</i>			<i>Gemiddeld inkomen</i>			<i>Theil</i>		
	<i>1985</i>	<i>1988</i>	<i>1992</i>	<i>1985</i>	<i>1988</i>	<i>1992</i>	<i>1985</i>	<i>1988</i>	<i>1992</i>
Totaal	100	100	100	63.100	66.700	70.100	0,128	0,136	0,143
Aktieven	77,6	75,0	75,1	69.400	73.800	77.900	0,105	0,108	0,116
Bejaarden	22,4	25,0	24,9	41.000	44.300	46.400	0,127	0,157	0,154
Tussengroeps-ongelijkheid							0,020	0,020	0,021

4 Bestaansonzekerheid en armoede

4.1 De meting van armoede en bestaansonzekerheid

In navolging van de Commissie van de Europese Gemeenschap (1981) kan armoede gedefinieerd worden als: "personen of gezinnen wier middelen zo ontoereikend zijn dat zij uitgesloten zijn van de minimaal aanvaardbare leefpatronen van de lidstaat waarin zij leven". Deze en vergelijkbare definities impliceren dat armoede niet eenduidig bepaald kan worden, omdat het begrip wezenlijk *relatief* (d.w.z. gedefinieerd in verhouding tot het algemeen welvaartspeil van een land op een bepaald ogenblik in de tijd), *gradueel* (gaande van bestaansonzekerheid, over permanente armoede tot infra-marginaliteit) en *multi-dimensioneel* (niet te herleiden tot een inkomenstekort) is. Terecht wordt hierbij vaak de *tijdsdimensie* onderstreept; er dient een onderscheid gemaakt te worden tussen korte-termijn of conjuncturele armoede en lange termijn of structurele armoede, waar wegens een substantiële aantasting van de inkomensverwervende capaciteit of gezinsstructuur, het inkomenstekort een permanent karakter heeft. Juist omwille van de ambiguïteit van het begrip armoede kunnen armoedelijnen (het criterium waarmee huishoudens als al of niet arm gecatalogeerd worden) op verschillende manieren en niveaus bepaald worden en bestaat er geen algemeen geldige armoedelijijn. In deze studie worden twee armoedelijnen weerhouden, de EG- en de CSB-armoedelijijn.

De statistische *EG-armoedelijijn* wordt gedefinieerd als 50% van het gemiddeld equivalent gezinsinkomen voor alleenstaanden. Dit equivalent inkomen wordt bekomen door het feitelijk huishoudinkomen te delen door de equivalentiefactoren (1,0 voor de eerste volwassene in het huishouden, 0,7 voor elke bijkomende volwassene en 0,5 voor elk kind). In vergelijking met andere normen wordt de kost van bijkomende personen door de EG-norm relatief hoog ingeschat (zgn. steile equivalentieschaal). Door zijn berekeningswijze evolueert de EG-norm voor alle gezinstypes volledig parallel met het equivalent gezinsinkomen ⁽³⁾.

In het onderzoek ontwikkelde het Centrum voor Sociaal Beleid een eigen armoedegrens op basis van de zg. *subjectieve methode*. Deze norm poogt de eigen verwachtingen van de bevolking en de diverse gezinstypes in te schatten. Meer bepaald worden aan een representatieve steekproef drie vragen voorgelegd: (1) "Hoe groot moet, volgens U, voor een huishouden als het uwe, het netto maandelijks inkomen, alles inbegrepen, minstens zijn om juist rond te komen?"; (2) "Kunt U met het inkomen van uw huishouden per maand zeer moeilijk, moeilijk, eerder moeilijk, eerder gemakkelijk, of zeer gemakkelijk rondkomen?" (3) "Hoe hoog is uw totaal beschikbaar inkomen per maand?" Voor de berekening van de sociale levensminima per gezinstype worden enkel huishoudens weerhouden die zich in een balanssituatie bevinden, d.w.z. "eerder moeilijk" kunnen rondkomen. De sociale levensminima worden berekend als het gemiddeld noodzakelijk geacht inkomen of het feitelijk inkomen, indien dit laatste lager ligt. Door de armoedelijijn te bepalen op basis van schattingen van de populatie zelf, wordt de norm niet op arbitraire wijze vastgelegd door de onderzoeker, maar bepaald door de samenleving zelf. Een belangrijke consequentie van deze

⁽³⁾ We dienen te onderstrepen dat deze norm (vooralsnog) geen officiële norm van de Europese gemeenschap is. De EG-armoedelijijn zoals hier gedefinieerd is een verdere uitwerking door O'Higgins en Jenkins (1990) van de armoedelijijn welke in het eerste EG-programma tegen armoede werd gehanteerd.

methode is dat de normen over de tijd heen verschillend kunnen evolueren per gezinstype en niet noodzakelijk de feitelijke inkomensevolutie volgen.

In wezen meet de statistische EG-armoedelij n ,veeleer dan de eigenlijke armoede, het onderste uiteinde van de welvaartsverdeling. Overigens is zowel de vastlegging van het percentage van het gemiddeld beschikbaar inkomen als de equivalentieschaal arbitrair. Toch lijkt deze methode meer dan de subjectieve methode (CSB-norm) geschikt voor internationale en intertemporele vergelijkingen. In tegenstelling tot analyses op basis van de subjectieve methode worden vergelijkingen in tijd en ruimte immers niet bezwaard door allerlei ongrijpbare determinanten die de hoogte van het minimum beïnvloeden. De subjectieve methode biedt evenwel één groot voordeel: in tegenstelling tot alle andere methoden steunt zij niet op een arbitraire bepaling van wat nodig is. Omdat ze gebaseerd is op de mening van de bevolking en derhalve een 'consensuele' of 'democratische' armoedelij n oplevert is ze nuttig i.v.m. beleidsevaluerend onderzoek, inzonderheid bij de studie naar de doelmatigheid van de sociale zekerheid.

4.2 Niveaus van de armoedegrenzen

In tabel 8 worden de minima weergegeven die werden bekomen langs de hierboven vermelde methoden. Ter vergelijking worden de wettelijk minimum gewaarborgde inkomens weergegeven. Deze zijn gelijk aan het bestaansminimum, eventueel vermeerderd met de gewaarborgde kinderbijslag.

Tabel 9: De sociale levensminima, België, 1985-1988-1992.

HUISHOUDTYPE	CSB-norm			EG-norm			WET-norm*		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1 bejaarde	24.700	26.300	26.700	15.300	16.200	17.800	16.300	17.700	18.700
1 aktieve	27.200	28.300	28.400	15.300	16.200	17.800	16.300	17.700	18.700
2 bejaarden	32.200	35.400	35.800	26.000	27.600	30.200	22.700	23.600	25.000
1 aktieve + 1 bejaarde	37.300	37.400	37.600	26.000	27.600	30.200	22.700	23.600	25.000
2 aktieven	39.100	39.400	39.300	26.000	27.600	30.200	22.700	23.600	25.000
2 aktieven + 1 kind	45.300	47.700	48.600	33.700	35.800	39.100	23.900	27.800	29.300
2 aktieven + 2 kind.	49.700	52.600	54.000	41.300	43.900	47.900	28.500	33.300	34.800
2 aktieven + 3 kind.	51.100	56.100	57.900	49.000	52.000	56.800	35.100	40.100	41.800
1 aktieve + 1 kind	35.500	36.700	37.400	23.000	24.400	26.600	17.700	23.400	29.300

* bedragen 1992 op 1/1/92.

De verschillende operationalisering van het begrip armoede hebben onmiddellijk repercussies op de hoogte en de evolutie van de verschillende normen. De sociale levensminima van het CSB liggen in vergelijking met de EG-norm vrij hoog. Gelet op het relatief en gradueel karakter van armoede zijn de CSB-minima te beschouwen als een minimum beneden hetwelke we van *bestaansonzekerheid* spreken; de stringentere EG-norm is te beschouwen als een minimum minimorum waaronder we van *armoede* spreken. Behalve voor alleenstaanden en éénoudergezinnen ligt de EG-norm boven de wettelijke minima.

Parallel met de toename van het equivalent gezinsinkomen stijgt tussen 1988 en 1992 de EG-norm voor alle gezinstypes met 9%. De CSB-norm daarentegen vertoont een merkwaardige

stabiliteit. Voor de meeste huishoudens zijn de geringe stijgingen van de bestaansonzekerheidsgrenzen niet significant. De aspiraties van de bevolking lijken dus niet gestegen te zijn overeenkomstig de algemene welvaartsstijging. Als hypothese kan gesteld worden dat de eerste tekenen van de nieuwe conjuncturele neergang de stijgende verwachtingen die geregistreerd werden tussen 1985 en 1988 onmiddellijk hebben getemperd.

De wettelijke norm veranderd door juridische en politieke beslissingen. Zo hebben de verhoging van de gewaarborgde kinderbijslag en het optrekken van het bedrag voor alleenstaande ouders tot het niveau van gezinshoofden in de regeling van het bestaansminimum tot gevolg gehad dat de wettelijke minima voor huishoudens met kinderen sneller gestegen zijn dan de algemene welvaart. Vooral de bedragen voor éénoudergezinnen zijn hierdoor sterk verhoogd (+67% t.o.v. 1985). Voor alleenstaanden en éénoudergezinnen liggen de wettelijke minima hoger dan de EG-norm. Voor de andere gezinstypes blijven ze onder deze (strengere) norm.

4.3 Omvang en kenmerken van armoede en bestaansonzekerheid

Het percentage armen (EG-norm) bedraagt anno 1992 6%, het percentage bestaansonzekerere huishoudens (CSB-norm) 17,6%. Volgens de subjectieve CSB-norm daalde de bestaansonzekerheid in België dus in aanzienlijk mate van 22% in 1988 naar 17,6% nu. Dit houdt wellicht verband met het feit dat de aspiraties van de bevolking niet in dezelfde mate gestegen zijn dan de welvaart. Gemeten volgens de EG-norm bleef de omvang van de armoede stabiel op het niveau van 1985 en 1988. In Vlaanderen is ook over de langere termijn (1976-1992) beschouwd de omvang van de armoede en bestaansonzekerheid aanzienlijk afgenomen: van 9% in 1976 tot 5% nu volgens de EG-norm en van 21,7 tot 16,3 volgens de CSB-norm (tabel 2 supra).

Het structuurbeeld van armoede en bestaansonzekerheid blijft in 1992 over de twee normen tendentieel hetzelfde (tabel 10). Groepen met een hoog armoederisico ⁽⁴⁾ zijn huishoudens waarvan het gezinshoofd jonger dan 25 jaar is, een vreemde nationaliteit heeft, werkloos of ziek/invalid is, huishoudens waar niemand tewerkgesteld is en bejaarde koppels. In mindere mate geldt dit ook voor huishoudens met gezinshoofden die hoogbejaard zijn, enkel lager onderwijs hebben genoten, ongeschoold arbeider zijn, ééninkomensgezinnen en alleenstaande ouders ⁽⁵⁾.

Voor zover gemeten met de EG-norm registreren we een daling van het armoederisico bij éénoudergezinnen, gescheiden gezinshoofden, gezinnen met meerdere kinderen, huishoudens met een werkloos, ziek of invalide gezinshoofd en meerinkomensgezinnen. Omgekeerd stijgt de armoede bij bejaarden, ééninkomensgezinnen, arbeiders en lager geschoolden.

Volgens de CSB-norm is in bijna geen enkele categorie een gevoelige stijging opgetreden van de bestaansonzekerheid t.o.v. vorige jaren. Ofwel registreren we een daling ofwel een stabilisering. Deze vaststelling wordt in belangrijke mate verklaard door de relatieve daling van de CSB-normen.

⁽⁴⁾ Categorieën met een hoog armoederisico worden hier omschreven als deze waarin het percentage arme huishoudens minstens dubbel zo hoog is als het algemeen percentage (6%).

⁽⁵⁾ Het betreft hier groepen waar het percentage armen minstens anderhalve keer hoger ligt als het algemeen percentage.

Tabel 10: Percentage bestaansonzekereren in een aantal sociale categorieën volgens CSB- en EG-norm, België, 1985-1988-1992.

	% in de steekproef			CSB-norm			EG-norm		
	'85	'88	'92	'85	'88	'92	'85	'88	'92
1. Alle huishoudens	100	100	100	21,4	22,4	17,6	6,1	5,7	6,0
2. Geslacht gezinshoofd									
- man	83,8	83,5	80,0	19,1	17,7	13,7	6,1	5,3	6,0
- vrouw	16,1	16,1	20,0	33,7	46,0	33,5	6,3	6,6	6,0
3. Leeftijd gezinshoofd									
16-24	3,2	1,9	3,8	32,9	36,1	30,7	12,1	19,8	19,1
25-49	49,0	48,5	49,5	16,4	14,3	10,6	6,0	4,9	4,5
50-64	26,8	25,8	23,2	22,2	19,5	17,7	4,3	3,7	4,8
65-74	12,8	14,2	13,6	25,9	30,9	23,6	6,9	6,5	7,2
75+	7,9	9,7	9,7	38,4	53,8	40,1	9,4	8,6	9,5
4. Burgerlijke staat gezinsh.									
- gehuwd	73,4	71,5	66,8	17,8	16,5	12,7	5,9	5,2	6,0
- ongehuwd	8,5	8,1	11,7	30,3	27,4	21,9	8,0	5,8	7,6
- weduwstaat	12,1	12,6	13,1	33,1	46,5	35,4	4,7	6,0	5,1
- gescheiden	5,6	5,9	7,9	30,3	32,3	24,0	9,1	8,1	4,1
5. Nationaliteit gezinshoofd									
- Belg	94,3	91,7	93,7	20,9	22,1	17,0	5,7	5,2	5,2
- EG-land ¹	4,8	4,1		27,9	21,3	-	10,6	8,1	-
- andere	0,9	1,5	6,2	41,7	33,6	27,9	21,7	13,8	18,7
6. Onderwijsniveau gezinsh.									
- lager onderwijs	33,1	28,8	28,6	34,2	39,1	32,8	9,2	8,6	9,6
- lager middelbaar	24,0	26,0	24,3	22,4	21,8	18,1	5,7	7,1	7,0
onderwijs	23,6	21,1	24,5	13,4	11,7	12,1	4,4	2,2	5,3
- hoger middelb. onderwijs	10,2	11,3	14,4	5,8	4,5	3,9	2,0	0,7	0,9
- NUHO	7,5	7,4	6,5	7,6	5,9	1,8	3,5	0,6	0,6
- universiteit									
7. Activiteit gezinshoofd									
- tewerkgesteld	60,4	58,7	59,1	11,6	9,1	6,3	2,9	1,8	2,4
- niet-tewerkgesteld	39,6	41,3	40,9	36,5	40,8	34,1	10,9	10,7	11,1
- pensioen	29,1	31,2	31,8	29,9	35,9	27,6	6,6	6,1	7,8
- werkloos	5,5	5,2	4,3	61,7	66,5	66,9	26,5	31,3	24,0
- ziek/invaliden	3,2	3,1	2,8	38,0	41,2	40,4	10,7	14,3	11,8
- andere	1,9	1,8	2,0	62,6	50,6	57,3	33,1	23,5	35,8
8. Socio-professionele categorie gezin									
- ongeschoold arbeider	18,4	14,3	16,7	36,6	41,2	33,3	8,1	9,0	9,9
- geschoold arbeider	22,6	19,0	20,3	23,1	22,2	16,4	5,3	4,6	5,3
- bediende	30,3	23,3	26,6	12,3	10,6	6,8	2,3	2,3	1,0
- hoger bediende (manager, vrij beroep)	10,6	14,3	14,8	4,1	3,4	4,3	1,0	0,9	2,5
- kleine zelfstandige	13,7	12,0	7,0	22,4	20,1	20,2	11,2	6,2	9,2
- landbouwer	1,6	1,3	1,5	50,9	57,0	45,5	29,2	28,8	21,1
- helper zelfstandige ²			0,8						

Vervolg van TABEL 10

	% in de steekproef			CSB-norm			EG-norm		
	'85	'88	'92	'85	'88	'92	'85	'88	'92
<i>9a. Aantal inkomensstrekkers</i>									
1	50,5	44,3	42,7	33,3	39,7	31,5	8,9	9,4	9,5
2	42,7	46,5	49,2	8,7	8,2	5,9	2,5	2,4	2,5
3+	5,8	8,0	6,5	2,9	4,4	3,9	0,8	2,5	1,3
<i>9b. Aantal tewerkgestelden</i>									
0	33,3	34,8	35,0	40,8	46,2	39,0	11,8	11,9	12,7
1	35,6	31,6	31,7	19,0	16,7	11,1	4,8	3,3	4,3
2	27,9	30,7	30,6	3,8	2,8	1,3	1,7	1,0	0,4
3+	3,3	2,9	2,7	2,8	0,0	2,5	0,9	0,0	1,7
<i>10. Huishoudtype</i>									
1 bejaarde	9,8	10,5	11,3	36,7	55,5	44,2	5,0	6,0	6,5
1 aktieve	7,2	6,6	9,7	29,9	33,1	21,8	5,8	3,6	3,5
2 bejaarden	8,7	10,0	9,6	27,6	32,0	22,8	11,5	7,5	11,6
1 aktieve + 1 bejaarde	5,1	4,7	4,9	20,0	18,3	14,9	2,7	4,1	4,8
2 aktieven	15,1	14,9	16,2	21,3	14,0	13,4	3,5	2,9	5,4
2 aktieven + 1 kind	14,0	12,8	12,6	18,4	15,9	11,5	5,0	2,7	3,1
2 aktieven + 2 kinderen	14,7	15,2	12,2	15,3	15,0	9,8	5,5	5,9	5,0
2 aktieven + 3 kinderen	6,0	5,1	4,7	11,7	12,5	5,3	8,8	10,7	4,8
1 aktieve + 1 kind	1,9	1,9	2,6	41,7	36,5	28,2	10,8	11,2	9,0
1 aktieve + 2 kinderen	1,1	0,9	1,5	24,6	35,4	27,8	13,0	17,3	10,7
<i>11. Relatie tot de woning</i>									
- eigenaar	61,3	64,7	64,6	17,3	17,8	14,1	4,6	3,6	4,3
- huurder	34,4	32,4	32,0	27,7	30,1	22,7	8,6	8,8	7,8

¹ niet bevraagd in 1992

² niet bevraagd in 1985 en 1988

Indien de resultaten op basis van beide methoden met elkaar worden vergeleken, en de aandacht wordt gericht op de huishoudens die een zeer hoog risico hebben (meer dan twee maal het algemeen risico) merken we dat niet alle huishoudens met een hoog armoederisico ook een hoog bestaansonzekerheidsrisico hebben (o.a. jonge huishoudens, gezinshoofd met vreemde nationaliteit, bejaard koppel). Dit houdt verband met de inkomensspreiding binnen een bepaalde categorie. Een relatief grote groep kan een zeer laag inkomen hebben waardoor zij onder de EG-norm vallen, terwijl een andere groep een voldoende hoog inkomen heeft om boven de CSB-norm uit te stijgen. Anderzijds blijkt dat, wanneer we de eis voor toekenning van het label 'huishouden met hoog risico' minder hoog stellen (anderhalve keer het algemeen percentage), de hoge risicogroepen volgens beide normen bijna dezelfde zijn. Dit wijst op een concentratie binnen deze groepen onderaan de inkomensverdeling. Enkel de categorie 'alleenstaande bejaarden' heeft dan wel een hoog bestaansonzekerheidsrisico maar geen hoog armoederisico. Merkwaardig is ook de vaststelling dat de categorie 'bejaard koppel' zelfs volgens de zwakkere definitie niet behoort tot de hoge risicogroepen volgens de CSB-norm, maar wel een zeer hoog armoederisico heeft. Dit wijst op relatief grote inkomensverschillen binnen deze categorie.

4.4 Duur van armoede en bestaansonzekerheid

Niet alleen in dwarsdoorsnede lijkt de omvang van armoede en bestaansonzekerheid in afnemende zin te evolueren. Ook het percentage huishoudens dat op twee opeenvolgende meetmomenten arm was is afgenomen. In de periode 1985-1988 was 10% van de huishoudens op beide meetmomenten bestaansonzeker en 3% arm; voor de periode 1988-1992 is dit respectievelijk 7% en 2,4%.

Voor de ganse periode 1985-1992 vinden we dat 5% van de Belgen in een huishouden heeft geleefd dat op elk van de drie meetmomenten bestaansonzeker is geweest; 1,6% was telkens arm. Hieruit blijkt dat onder de armen/bestaansonzekeren op één ogenblik een groot aantal personen zich slechts tijdelijk in deze toestand zal bevinden. Positief uitgedrukt, lijkt de bewering dus gegrond dat de omvang van de echte armoede veel geringer is dan eenvoudige cross-sectionele analyses laten vermoeden. In meer negatieve zin leren deze cijfers echter ook dat een veel groter aantal individuen dan vermoed gedurende hun levensloop geconfronteerd worden met een (al dan niet langdurige) periode van armoede en bestaansonzekerheid. Gedurende de periode 1985-1992 is ongeveer één derde van de bevolking tenminste één keer bestaansonzeker en 14% ten minste één keer arm geweest (tabel 11).

Tabel 11: De omvang van de tijdelijke en de langdurige bestaansonzekerheid en armoede, gemeten met de CSB- en EG-norm, België, 1985-1988-1992.

'85	'88	'92	CSB	EEG
boz	boz	boz	5,2	1,6
boz	boz	bz	5,1	1,3
boz	bz	boz	0,9	0,4
bz	boz	boz	3,4	0,8
bz	bz	boz	4,2	2,9
bz	boz	bz	5,0	3,1
boz	bz	bz	7,6	4,0
bz	bz	bz	68,6	85,9
totaal			100,0	100,0

boz=bestaansonzeker; bz=bestaanszeker

Terecht zal de lezer opmerken dat bovenstaande analyse inzake de mobiliteit in en uit armoede misleidend kan zijn. Kleine veranderingen in het inkomen kunnen immers, in zover zij gelocaliseerd zijn bij individuen die net onder of boven de armoedegrens leven, grote aantallen transitie van arm naar niet arm (en omgekeerd) teweegbrengen. De analyse van de grootte van de (gestandaardiseerde) inkomensfluctuaties kan uitsluitsel geven over het al dan niet terechte karakter van deze opwerping.

Tabellen 12a t.e.m. 12d tonen de (gestandaardiseerde) inkomensmobiliteit van respectievelijk armen/bestaansonzekeren uit 1985 en niet-armen/bestaanszekereren uit 1985. Hieruit blijkt dat 21,4 % van de EG-armen uit 1985 op beide volgende meetmomenten nog steeds arm is, 36% heeft zowel in 1988 als in 1992 een inkomen dat minstens één vierde hoger is dan de armoedelijns terwijl nog eens 15% pas in 1992 dit niveau bereikt. De overige EG-armen uit

1985 bevinden zich in de daaropvolgende meetmomenten in de buurt van de armoedelij (tabel 12a).

Tabel 12c toont de inkomensmobiliteit van de bestaansonzekere personen uit 1985. Hieruit blijkt dat 27,7% zowel in 1988 als in 1992 nog steeds bestaansonzeker is, 42% heeft in 1992 een inkomen dat de CSB-norm minstens één vierde overstijgt. De overige huishoudens stijgen net boven de CSB-norm uit of fluctueren onder en boven de norm.

Ook onder personen die in 1985 niet-arm/bestaanszeker zijn treedt een grote mobiliteit op. In slechts een klein aantal gevallen heeft dit echter tot gevolg dat deze personen onder de armoedelij terecht komen (tabel 12b en 12d).

Tabel 12a: Inkomensmobiliteit in 1988 en 1992 onder huishoudens die in 1985 arm zijn.

	1988					
inkomen als % van EG-armoedelij	0-74	75-99	100-124	125-149	150-	Totaal
1992						
0-74	1,4	2,4	0,0	0,3	1,6	5,6
75-99	3,4	14,2	4,2	0,0	0,5	22,3
100-124	1,1	7,2	8,6	3,1	0,4	20,5
125-149	1,2	3,8	2,5	2,0	3,6	13,2
150-	0,0	4,0	3,8	8,3	22,3	38,4
Totaal	7,2	31,7	19,1	13,7	28,4	100,0

Tabel 12b: Inkomensmobiliteit in 1988 en 1992 onder huishoudens die in 1985 niet-arm zijn.

	1988					
inkomen als % van EG-armoedelij	0-74	75-99	100-124	125-149	150-	Totaal
1992						
0-74	0,0	0,2	0,4	1,1	1,0	2,6
75-99	0,2	0,6	1,4	0,4	0,5	3,1
100-124	0,5	1,0	3,7	1,7	2,8	9,6
125-149	0,7	0,4	2,1	3,9	6,3	13,4
150-	0,6	1,0	4,5	6,2	58,9	71,2
Totaal	2,0	3,2	12,1	13,3	69,4	100,0

Tabel 12c: Inkomensmobiliteit in 1988 en 1992 onder huishoudens die in 1985 bestaansonzeker zijn.

	1988					
inkomen als % van CSB-armoedelij	0-74	75-99	100-124	125-149	150-	Totaal
1992						
0-74	5,6	2,4	0,2	0,4	0,4	9,0
75-99	4,6	15,1	2,2	0,6	0,6	23,1
100-124	4,2	10,1	7,8	1,3	1,3	24,7
125-149	0,9	4,7	6,1	8,8	8,8	29,3
150-	1,0	4,5	4,2	3,2	3,2	16,1
Totaal	16,3	36,8	20,5	14,3	14,3	100,0

Tabel 12d: Inkomensmobiliteit in 1988 en 1992 onder huishoudens die in 1985 bestaanszeker zijn.

	1988					
inkomen als % van CSB-armoedelijn	0-74	75-99	100-124	125-149	150-	Totaal
<i>1992</i>						
0-74	0,7	0,5	0,8	0,3	0,6	2,9
75-99	0,3	2,7	2,0	1,3	0,8	7,1
100-124	0,4	1,6	5,7	2,4	2,4	12,5
125-149	0,9	1,4	4,7	5,6	4,4	17,0
150-	1,4	1,6	5,7	10,4	41,4	60,5
Totaal	3,7	7,8	18,9	20,0	49,6	100,0

Reeds na de analyse van de gegevens 1985-1988 werd vastgesteld dat de huishoudens met een hoog armoederisico op één bepaald ogenblik tevens een hoger dan gemiddeld risico hebben op langdurige armoede (Deleeck e.a.,1991). Dit blijft gelden over een langere periode beschouwd. Tot de hoge risicogroepen behoren personen die leven in huishoudens met een bejaard, werkloos, ziek of gehandicapt gezinshoofd, alleenstaande ouders, huishoudens zonder tewerkgestelden.

Het profiel van de langdurige armoede is dus vergelijkbaar met dat van de cross-sectionele armoede zij het dat de kenmerken van de zwakke groepen hier nog duidelijker tot uiting komen (tabel 13). Zo blijkt amper 10% van de langdurig armen te leven in een huishouden waarvan het gezinshoofd in 1985 tewerkgesteld was, daar waar dit onder de volledige groep armen uit 1985 36% bedraagt. Langdurige armoede wordt dus meer dan de tijdelijke armoede gekenmerkt door de afwezigheid van arbeidsinkomen. Verder onderzoek leert dat de groep langdurig armen bijna voor 60% bestaat uit personen die leven in een huishouden waarvan het gezinshoofd op tenminste twee meetmomenten werkloos was (tabel 14). Vooral koppels met een werkloos gezinshoofd en twee of meer afhankelijke kinderen zijn sterk oververtegenwoordigd (tabel 13).

Een andere afwijking van de cross-sectionele gegevens situeert zich bij de jonge huishoudens. In de cross-sectionele analyse behoren zij tot de hoogste armoede-risicogroep. In het licht van de longitudinale panel-analyse dient dit echter te worden gerelativeerd. Geen enkele van de huishoudens met een gezinshoofd beneden 25 jaar in 1985 is op de drie meetmomenten arm.

Tabel 13: Samenstelling van groep langdurig armen/bestaansonzekereren op basis van enkele kenmerken uit 1985.

<i>Kenmerken huishouden in 1985</i>	<i>% in de volledige longitudinale steekproef*</i>	<i>% in groep langdurig armen (EG-norm)</i>	<i>% in groep langdurig bestaansonzekereren (CSB-norm)</i>
<i>leeftijd gezinshoofd</i>			
- 18-24	3,2	0,0	0,0
- 25-34	25,3	48,8	25,8
- 35-44	26,5	11,8	16,4
- 45-54	21,0	2,4	12,0
- 55-64	14,5	19,5	16,2
- 65-74	7,1	13,9	21,3
- 75+	2,4	3,7	8,1
<i>aktiviteit gezinshoofd</i>			
- tewerkgesteld	72,8	9,2	25,0
- werkloos	6,7	53,5	26,2
- gepensioneerd	16,5	22,5	35,0
- ziek	1,6	0,0	4,7
- gehandicapt	0,9	0,0	2,4
- overige	1,4	14,7	6,7
<i>huishoudtype</i>			
- 1 bejaarde	3,1	6,6	15,5
- 1 aktieve	3,3	0,0	3,6
- 2 bejaarden	4,7	11,0	11,9
- 1 aktieve + 1 bejaarde	2,8	2,0	4,9
- 2 aktieven +	11,8	4,1	9,9
- 2 aktieven + 1 kind	15,9	6,2	15,4
- 2 aktieven + 2 kinderen	21,9	23,4	15,1
- 2 aktieven + 3 kinderen	11,5	24,6	10,0
- éénoudergezinnen	3,5	9,6	7,9
<i>aantal tewerkgestelden</i>			
- 0	22,3	54,7	67,9
- 1	38,9	35,4	31,9
- 2	33,7	8,9	1,0
- 3+	5,1	1,0	0,0
<i>aantal inkomenstrekkingen</i>			
- 0	0,8	6,6	6,6
- 1	43,1	73,5	72,8
- 2	47,4	18,4	20,6
- 3+	8,6	1,0	0,0
<i>onderwijsniveau gezinshoofd</i>			
- lager onderwijs	28,9	48,0	62,0
- lager middelbaar	24,6	24,3	25,3
- hoger middelbaar	24,8	18,0	10,1
- HOBUS	11,3	0,0	0,0
- universiteit	8,8	0,0	0,0
gezinshoofd werkloos en 2 of meer afhankelijke kinderen	2,7	53,5	16,0

* d.w.z. in de steekproef op alle drie de meetmomenten

Tabel 14: Verdeling van personen in groep langdurig armen/bestaansonzekeren naar aantal keer dat het gezinshoofd werkloos is geweest op de drie meetmomenten (1985-1988-1992).

<i>Aantal keer werkloos gezinshoofd op drie meetmomenten</i>	<i>volledige longitudinale steekproef</i>	<i>groep langdurig armen</i>	<i>groep langdurig bestaansonzekeren</i>
0	89,6	36,2	62,9
1	6,4	3,7	8,9
2	2,4	40,2	10,4
3	1,6	19,9	17,8

4.5 Deprivatie, armoede en levensstijl

In het onderzoek werden een aantal *comfortindicatoren* voorgelegd aan de respondenten. Aan alle gezinshoofden werd de volgende vraag gesteld: 'Bekijk aandachtig deze lijst met goederen, diensten en activiteiten. Welke bezit uw huishouden en welke van de goederen die U niet bezit, kan U zich niet veroorloven (financiële redenen), en welke bezit U niet om andere redenen?'. De verdeling van de huishoudens volgens levensstijlindicatoren heeft een dubbel nut binnen het onderzoeksopzet.

Ten eerste kunnen de percentages, in vergelijking met de vorige onderzoeksjaren, doen besluiten tot een algemene *welvaartsdaling of -stijging*. Een daling of stijging van het inkomen en van de welvaart van huishoudens resulteert in een gewijzigde koopkracht en bijgevolg wijzigt het aantal goederen waarover een huishouden kan beschikken. Omgekeerd fungeert het wijzigend aantal goederen dat een huishouden bezit als een indicator van een welvaartsdaling of -stijging (tussen de verschillende onderzoeksjaren).

Ten tweede typeert de verdeling het leefpatroon van de armen in vergelijking met de totale populatie. Hierdoor wordt uitdrukking gegeven aan de mate waarin een huishouden niet participeert aan de normale leefpatronen van een gemeenschap (deprivatie). (zie hierover Whelan, 1993 en Muffels, 1993)

De resultaten in tabellen 15, 16 en 17 liggen in de lijn van de voorgaande bevindingen inzake welvaartsstijging en toename van de ongelijkheid tussen '85 en '92.

Overeenkomstig de bevindingen inzake de stabilisering, c.q. daling van de armoede en bestaansonzekerheid en de welvaartsstijging registreren we een belangrijke stijging van de proportie huishoudens dat vermelde goederen bezit (tabel 14). Het percentage huishoudens dat bepaalde goederen niet bezit om financiële redenen neemt sterk af ten opzichte van 1985 en is voor de meeste goederen zeer laag. Alleen een week vakantie, regelmatig sparen en een microgolf-oven scoren hoger dan 10%.

Het percentage huishoudens dat een bepaald goed niet bezit (al dan niet om financiële redenen) is voor de meeste goederen meer dan tweemaal zo hoog bij de bestaansonzekeren/armen dan in de totale populatie (tabel 15 en tabel 16). Vooral voor wat de

items: ijskast, auto, centrale verwarming, video-recorder, vaatwasmachine, droogkast, stereoketen, en microgolf-oven zijn de verschillen aanzienlijk. In vergelijking met de vorige onderzoeksjaren lijkt het verschil tussen de totale populatie enerzijds en de bestaansonzeker/armen anderzijds aan te groeien. Voor de totale populatie kan voor alle goederen een daling van het percentage niet-bezit om financiële redenen vastgesteld worden ten opzichte van 1985. Bij de armen daarentegen stellen we voor sommige goederen een stijging vast van het percentage niet-bezit om financiële redenen.

De resultaten wijzen enerzijds op een algemene welvaartsstijging voor de totale onderzoekspopulatie, anderzijds op het groter wordend verschil tussen de totale populatie en de armen/bestaansonzeker/armen voor wat het niet-bezit om financiële redenen betreft.

Tabel 15: Het percentage van de Belgische bevolking dat bepaalde goederen bezit en niet-bezit om financiële redenen en andere redenen.*

<i>Goederen, diensten, activiteiten</i>	<i>% bezit</i>			<i>% niet-bezit om financiële redenen</i>			<i>totaal % niet-bezit</i>		
	<i>1985</i>	<i>1988</i>	<i>1992</i>	<i>1985</i>	<i>1988</i>	<i>1992</i>	<i>1985</i>	<i>1988</i>	<i>1992</i>
1. jas ¹	97,5	96,1	-	1,7	1,6	-	2,5	3,9	-
2. vochtvrije woning	94,2	92,2	-	5,2	4,2	-	5,8	7,8	-
3. WC in huis	96,8	95,0	95,0	2,3	1,3	1,1	3,2	5,0	5,0
4. verwarming van de woonkamer	94,9	97,0	84,2	2,0	1,1	1,3	5,1	4,0	15,8
5. ijskast	97,6	97,3	97,7	1,0	1,0	0,6	2,4	2,7	2,3
6. vlees of vis maaltijd ¹	96,6	95,1	-	1,9	2,0	-	3,4	4,9	-
7. bad of douche	90,6	90,0	91,7	6,2	3,7	2,4	9,4	10,0	8,3
8. wasmachine	87,9	88,8	85,5	4,6	3,2	2,5	12,1	11,2	14,5
9. een paar waterdichte schoenen ¹	94,6	90,6	-	3,1	3,9	-	5,4	9,4	-
10. regelmatig sparen	58,2	61,8	62,4	37,6	32,7	25,4	41,8	38,2	37,6
11. telefoon	73,6	82,6	87,7	10,7	7,5	3,3	26,4	17,4	12,3
12. auto	72,5	76,1	75,3	10,0	9,9	6,9	27,5	23,9	24,7
13. een week vakantie	50,0	50,1	56,6	26,9	23,3	14,0	50,0	49,9	43,4
14. TV-kleur	82,7	86,8	94,0	7,4	5,3	1,8	17,3	13,2	6,0
15. centrale verwarming	61,6	63,9	65,8	11,4	10,5	5,5	38,4	36,1	34,2
16. dagelijks een krant ¹	50,9	46,3	-	9,1	14,3	-	49,1	53,7	-
17. stofzuiger	-	89,6	90,9	-	4,2	2,3	-	10,4	9,1
18. video-recorder	-	24,9	51,5	-	24,4	8,3	-	75,0	48,5
19. diepvriezer ²	-	-	65,8	-	-	4,1	-	-	34,2
20. vaatwasmachine ²	-	-	26,2	-	-	8,6	-	-	73,8
21. droogkast ²	-	-	39,8	-	-	9,4	-	-	60,2
22. radio ²	-	-	96,3	-	-	0,6	-	-	3,7
23. stereoketen ²	-	-	62,6	-	-	7,4	-	-	37,4
24. ingebouwde keuken ²	-	-	65,1	-	-	8,3	-	-	34,9
25. microgolf-oven ²	-	-	29,7	-	-	10,1	-	-	70,3

* percentages aangepast voor item - non-respons.

¹ niet bevraagd in 1992.

² niet bevraagd in 1985 en 1988.

Tabel 16: Percentage bestaansonzekere huishoudens, welke bepaalde levensstijl-indicatoren niet bezitten volgens CSB- en EG-norm, België, 1985-1988-1992*.

	<i>in de totale steekproef</i>			<i>BOZ-CSB**</i>			<i>BOZ-EG**</i>		
	<i>1985</i>	<i>1988</i>	<i>1992</i>	<i>1985</i>	<i>1988</i>	<i>1992</i>	<i>1985</i>	<i>1988</i>	<i>1992</i>
<i>Individuele indicatoren</i>									
1. jas ¹	2,5	3,9	-	5,6	5,6	-	7,4	10,5	-
2. vochtvrije woning	5,8	7,8	-	9,6	14,8	-	13,0	22,1	-
3. WC in huis	3,2	5,0	5,0	7,1	8,8	12,2	7,6	8,7	15,9
4. verwarming van de woonkamer	5,1	3,0	15,8	7,5	5,8	17,1	7,1	6,9	19,6
5. ijskast	2,4	2,7	2,3	4,7	7,2	7,1	4,8	6,7	9,2
6. vlees of vis maaltijd ¹	3,4	4,9	-	7,9	7,7	-	10,9	12,4	-
7. bad of douche	9,4	10,0	8,3	20,9	22,2	20,7	19,3	22,8	22,0
8. wasmachine	12,1	11,2	14,5	21,4	21,0	28,0	16,8	17,2	24,7
9. een paar waterdichte schoenen ¹	5,4	9,4	-	11,0	11,7	-	16,0	17,5	-
10. regelmatig sparen	41,8	38,2	37,7	65,1	60,6	68,6	68,4	67,5	75,6
11. telefoon	26,4	17,4	12,3	44,7	30,9	25,3	40,7	40,2	27,9
12. auto	27,5	23,9	24,7	51,2	53,9	55,5	47,6	47,4	45,7
13. een week vakantie	50,0	49,9	43,4	70,9	72,1	71,2	69,2	77,7	70,2
14. TV-kleur	17,3	13,2	6,0	28,9	22,0	1,5	30,3	22,3	12,2
15. centrale verwarming	38,4	36,1	34,2	58,0	56,2	57,7	55,5	58,2	53,2
16. dagelijks een krant ¹	49,1	53,7	-	64,0	66,9	-	60,6	65,8	-
17. stofzuiger	-	10,4	9,1	-	23,5	22,4	-	27,6	26,2
18. video-recorder	-	75,0	48,5	-	85,9	68,8	-	80,9	63,8
19. diepvriezer ²	-	-	34,2	-	-	45,4	-	-	44,3
20. vaatwasmachine ²	-	-	73,8	-	-	89,2	-	-	83,6
21. droogkast ²	-	-	60,2	-	-	77,9	-	-	75,6
22. radio ²	-	-	3,7	-	-	9,0	-	-	10,6
23. stereoketen ²	-	-	37,4	-	-	64,5	-	-	60,6
24. ingebouwde keuken ²	-	-	34,9	-	-	56,1	-	-	54,1
25. microgolf-oven ²	-	-	70,3	-	-	85,0	-	-	83,5

* percentages aangepast voor item - non-respons.

** BOZ: bestaansonzekere huishoudens.

¹ niet bevraagd in 1992.

² niet bevraagd in 1985 en 1988.

Tabel 17: Percentage bestaansonzekere huishoudens, welke bepaalde levensstijl-indicatoren niet bezitten om financiële redenen volgens CSB- en EG-norm, België, 1985-1988-1992.*

	<i>in de totale steekproef</i>			<i>BOZ-CSB**</i>			<i>BOZ-EG**</i>		
	<i>1985</i>	<i>1988</i>	<i>1992</i>	<i>1985</i>	<i>1988</i>	<i>1992</i>	<i>1985</i>	<i>1988</i>	<i>1992</i>
<i>Individuele indicatoren</i>									
1. jas ¹	1,7	1,6	-	4,3	3,8	-	6,1	7,9	-
2. vochtvrije woning	5,2	4,2	-	8,7	9,6	-	12,2	17,3	-
3. WC in huis	2,3	1,3	1,1	5,4	3,2	3,3	6,1	3,0	5,6
4. verwarming van de woonkamer	2,0	1,1	1,3	3,8	2,4	3,8	4,6	3,4	7,2
5. ijskast	1,0	1,0	0,6	2,5	3,5	3,0	2,8	4,5	4,6
6. vlees of vis maaltijd ¹	1,9	2,0	-	5,4	5,0	-	8,1	9,5	-
7. bad of douche	6,2	3,7	2,4	14,2	9,4	8,7	14,5	13,3	11,9
8. wasmachine	4,6	3,2	2,5	9,7	7,4	9,9	9,9	7,3	13,0
9. een paar waterdichte schoenen ¹	3,1	3,9	-	7,3	6,8	-	11,5	10,0	-
10. regelmatig sparen	37,6	32,7	25,4	59,6	51,4	60,6	64,4	58,8	70,2
11. telefoon	10,7	7,5	3,3	21,9	15,8	12,6	22,6	26,5	15,9
12. auto	10,0	9,9	6,9	21,9	24,1	30,0	24,9	28,5	28,4
13. een week vakantie	26,9	23,3	14,0	42,6	36,6	51,0	43,3	45,1	49,5
14. TV-kleur	7,4	5,3	1,8	15,7	10,8	6,9	17,8	12,4	8,7
15. centrale verwarming	11,4	10,5	5,5	20,1	19,1	24,5	23,4	21,7	25,4
16. dagelijks een krant ¹	9,1	14,3	-	18,4	26,7	-	19,3	29,8	-
17. stofzuiger	-	4,2	2,3	-	11,0	9,0	-	14,8	15,2
18. video-recorder	-	24,4	8,3	-	35,4	38,6	-	37,1	36,3
19. diepvriezer ²	-	-	4,1	-	-	16,4	-	-	16,9
20. vaatwasmachine ²	-	-	8,6	-	-	62,6	-	-	56,4
21. droogkast ²	-	-	9,4	-	-	47,8	-	-	48,4
22. radio ²	-	-	0,6	-	-	2,3	-	-	5,8
23. stereoketen ²	-	-	7,4	-	-	35,2	-	-	36,3
24. ingebouwde keuken ²	-	-	8,3	-	-	27,3	-	-	25,9
25. microgolf-oven ²	-	-	10,1	-	-	59,5	-	-	61,5

* percentages aangepast voor item - non-respons.

** BOZ: bestaansonzekere huishoudens.

¹ niet bevraagd in 1992.

² niet bevraagd in 1985 en 1988.

5 De doelmatigheid van de sociale zekerheid 1985-1992

De doelmatigheidsanalyse steunt op een eenvoudige procedure waarbij de sociale zekerheidsinkomsten worden afgetrokken van het beschikbaar gezinsinkomen. Vervolgens wordt dan nagegaan welk percentage van de huishoudens reeds bestaanszeker is zonder dit sociaal zekerheidsinkomen, welk percentage precies door dit inkomen boven de armoedenorm uitstijgt en welk percentage zich ook met inbegrip van de uitkeringen onder de armoedelijjn bevindt ⁽⁶⁾. In een eerste stap wordt de doelmatigheid nagegaan aan de hand van de EG-norm.

Globaal blijkt de doelmatigheid van de sociale zekerheid over de drie meetmomenten niet te zijn gewijzigd: resp. 35% en 30% van de Belgische huishoudens ontsnapt aan de EG-armoede/de bestaanszekerheid door de sociale zekerheid (tabel 18).

Tabel 18: Percentage huishoudens naar bestaanszekerheid vóór en ná sociale zekerheid volgens CSB- en EG-norm, België, 1985-1988-1992.*

	<i>CSB-norm</i>			<i>EG-norm</i>		
	<i>1985</i>	<i>1988</i>	<i>1992</i>	<i>1985</i>	<i>1988</i>	<i>1992</i>
BZ vóór SZ	48,5	49,3	52,6	59,0	58,6	58,8
BZ ná SZ	30,1	28,3	23,7	34,9	35,7	35,2
BOZ ondanks SZ	21,4	22,4	17,6	6,1	5,7	6,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* BZ: bestaanszeker
BOZ: bestaansonzeker
SZ: sociale zekerheid

Dit betekent m.a.w. dat - ondanks de belangrijke toename van het aantal huishoudens dat een beroep doet op een vervangingsinkomen van de sociale zekerheid (van 46% in 1985 naar 52,4% in 1992) - de afhankelijkheid van de sociale zekerheid voor de bestaanszekerheid niet toeneemt (tabel 19). Dit houdt verband met het feit dat binnen de groep uitkeringstrekkers het aandeel meerinkomensgezinnen toeneemt (van 44% in 1985 naar 48% in 1992) evenals de hoogte van de andere inkomens in het gezin.

⁽⁶⁾ Opgemerkt weze dat het pre-transfer inkomen niet mag gelijk gesteld worden aan een hypothetisch inkomen waarbij er geen sociale zekerheid zou bestaan. Met sociale bijdragen, belastingen en gedragsveranderingen wordt immers geen rekening gehouden. De werkwijze dient te worden beschouwd als een ruwe kwantitatieve oefening welke een beeld geeft van de doelmatigheid van de sociale zekerheid.

Tabel 19: Percentage huishoudens naar bestaanszekerheid vóór en na vervangingsuitkering volgens CSB- en EG-norm, België, 1985-1988-1992.*

	CSB-norm								
	huishoudens met vervangingsuitkering			met uitsluitend vervangingsuitkering			ook met andere inkomens		
	'85	'88	'92	'85	'88	'92	'85	'88	'92
BZ vóór SZ	16,3	19,6	24,1	0,0	0,0	0,0	37,2	42,3	50,0
BZ na SZ	54,0	46,8	49,8	56,8	48,1	58,4	50,6	45,3	40,6
BOZ ondanks SZ	29,7	33,6	26,1	43,2	51,8	41,5	12,2	12,4	9,4
	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(56,2)	(53,8)	(52,0)	(43,8)	(46,2)	(48,0)
	[46,4]	[50,5]	[52,4]	[26,1]	[27,2]	[27,3]	[20,3]	[23,3]	[25,2]

	EG-norm								
	huishoudens met vervangingsuitkering			met uitsluitend vervangingsuitkering			ook met andere inkomens		
	'85	'88	'92	'85	'88	'92	'85	'88	'92
BZ vóór SZ	27,2	28,1	30,2	0,0	0,0	0,0	62,1	60,7	62,9
BZ na SZ	64,8	63,0	61,5	88,7	86,2	86,9	34,1	36,1	33,9
BOZ ondanks SZ	8,0	8,9	8,3	11,3	13,8	13,1	3,8	3,2	3,1
	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(56,2)	(53,8)	(52,0)	(43,8)	(46,2)	(48,0)
	[46,4]	[50,5]	[52,4]	[26,1]	[27,2]	[27,3]	[20,3]	[23,3]	[25,2]

* BZ: bestaanszeker
 BOZ: bestaansonzeker
 SZ: sociale zekerheid
 () aandeel in de huishoudens met deze uitkering
 [] aandeel in de totale populatie huishoudens

Het meest uitgesproken komt deze evolutie naar voor in de tak van de werkloosheidsuitkeringen. Het aandeel van de gezinnen waarvoor de werkloosheidsuitkering niet de enige bron van inkomen is bedraagt hier in 1992 86% (tegenover 76% in 1985) (7). Mede door de reële stijging van de 'andere inkomsten' in het gezin nam het aandeel huishoudens dat ook zonder uitkering bestaanszeker zou zijn sterk toe en bedraagt nu 50% (met CSB-norm) tot 63% (met EG-norm). In de pensioensektor kan eenzelfde evolutie vastgesteld worden zij het dat de veranderingen hier minder nadrukkelijk zijn. Het aandeel van de huishoudens met nog een ander inkomen naast het pensioen neemt hier toe van 39% in 1985 naar 41,6% in 1992. Deze toename draagt bij tot de stijging van het percentage huishoudens dat reeds zonder uitkering bestaanszeker is (van 11% naar 14%). Het percentage niet-armen (EG-norm) voor sociale zekerheid blijft evenwel konstant (tabel 20).

Voor huishoudens waar de uitkering de enige bron van inkomen is kunnen geen éénduidige conclusies worden getrokken. Gemeten met de strenge EG-norm lijken de pensioenen voor deze groep (58% van alle pensioenen) minder doelmatig te worden. De overblijvende

(7) Deze gegevens mogen enige verwondering wekken; binnen de groep uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (UVW's) is in de jaren tachtig immers het aandeel van de gezinshoofden en de alleenstaanden sterk gestegen (van 22,2% in 1982 tot 41,7% in 1989), terwijl het aandeel van de samenwonenden overeenkomstig is gedaald (van 77,8% tot 58,3%). Het aandeel van de UVW's binnen de totale groep van RVA-uitkeringstrekkers is evenwel sterk afgenomen (van 56% in 1985 tot 40% in 1991). Verondersteld mag worden dat de statuten die in de jaren tachtig een sterke groei hebben gekend (loopbaanonderbreking, vrijstelling om sociale en familiale redenen, deeltijds werkende werklozen) in belangrijke mate met andere gezinsinkomsten worden gecumuleerd.

armoede stijgt van 7,7% in 1985 tot 10,9% in 1992. Met de minder strenge CSB-norm wijzen de resultaten eerder op stabiliteit. Inzake de werkloosheidsuitkeringen wijzen zowel de CSB- als EG-methode op een globale stabiliteit van de ondoelmatigheid voor huishoudens met enkel een werkloosheidsuitkering. De doelmatigheid van de werkloosheidsuitkering als enige inkomensbron blijft uitermate klein: 90% blijft bestaansonzeker en 40% arm ondanks de uitkering (tabel 20).

Tabel 20: Percentage huishoudens naar bestaanszekerheid vóór en ná pensioen- en werkloosheidsuitkering volgens CSB- en EG-norm, België, 1985-1988-1992.*

	CSB-norm								
	huishoudens met pensioenuitkering			met uitsluitend pensioenuitkering			ook met andere inkomens		
	'85	'88	'92	'85	'88	'92	'85	'88	'92
BZ vóór SZ	10,7	12,7	14,1	0,0	0,0	0,0	27,5	30,7	33,6
BZ na SZ	61,2	54,0	59,7	62,7	51,9	62,0	59,1	57,1	56,6
BOZ ondanks SZ	28,0	33,0	26,2	37,4	48,1	37,9	13,4	12,1	9,8
Totaal	100,0 (100,0) [32,1]	100,0 (100,0) [33,2]	100,0 (100,0) [34,4]	100,0 (61,2) [19,6]	100,0 (58,8) [19,5]	100,0 (58,4) [20,1]	100,0 (38,8) [12,5]	100,0 (41,2) [13,7]	100,0 (41,6) [14,3]
	EG-norm								
	huishoudens met werkloosheidsuitkering			met uitsluitend werkloosheidsuitkering			ook met andere inkomens		
	'85	'88	'92	'85	'88	'92	'85	'88	'92
BZ vóór SZ	33,2	38,3	50,4	0,0	0,0	0,0	42,1	47,6	58,9
BZ ná SZ	33,8	31,5	26,2	10,8	11,5	10,8	41,0	36,7	28,8
BOZ ondanks SZ	34,0	30,2	23,4	89,2	88,5	89,2	16,8	15,7	12,3
Totaal	100,0 (100,0) [12,1]	100,0 (100,0) [14,3]	100,0 (100,0) [15,6]	100,0 (23,6) [2,9]	100,0 (19,9) [2,9]	100,0 (14,4) [2,3]	100,0 (76,4) [9,2]	100,0 (80,1) [11,5]	100,0 (85,6) [13,4]

	EG-norm								
	huishoudens met pensioenuitkering			met uitsluitend pensioenuitkering			ook met andere inkomens		
	'85	'88	'92	'85	'88	'92	'85	'88	'92
BZ vóór SZ	19,0	19,2	18,6	0,0	0,0	0,0	49,0	46,5	44,6
BZ na SZ	74,9	75,0	74,0	92,3	91,9	89,1	47,6	50,8	52,7
BOZ ondanks SZ	6,0	5,8	7,5	7,7	8,1	10,9	3,3	2,6	2,7
Totaal	100,0 (100,0) [32,1]	100,0 (100,0) [33,2]	100,0 (100,0) [34,4]	100,0 (61,2) [19,6]	100,0 (58,8) [19,5]	100,0 (58,4) [20,1]	100,0 (38,8) [12,5]	100,0 (41,2) [13,7]	100,0 (41,6) [14,3]
	EG-norm								
	huishoudens met werkloosheidsuitkering			met uitsluitend werkloosheidsuitkering			ook met andere inkomens		
	'85	'88	'92	'85	'88	'92	'85	'88	'92
BZ vóór SZ	54,5	57,2	62,9	0,0	0,0	0,0	71,4	71,2	73,5
BZ ná SZ	33,5	30,3	27,7	61,1	51,2	60,4	24,9	25,3	22,2
BOZ ondanks SZ	12,0	12,5	9,4	38,9	48,8	39,6	3,7	3,5	4,3
Totaal	100,0 (100,0) [12,1]	100,0 (100,0) [14,3]	100,0 (100,0) [15,6]	100,0 (23,6) [2,9]	100,0 (19,9) [2,9]	100,0 (14,4) [2,3]	100,0 (76,4) [9,2]	100,0 (80,1) [11,5]	100,0 (85,6) [13,4]

* BZ: bestaanszeker () aandeel in de huishoudens met deze uitkering SZ: sociale zekerheid
BOZ: bestaansonzeker [] aandeel in de totale populatie huishoudens

6 Vlaams-Waalse verschillen

6.1 Inkomen uit arbeid en sociale zekerheid op het niveau van het individu

In 1992 is het gemiddeld beschikbaar inkomen per hoofd van de bevolking in Vlaanderen 6,4% hoger dan in Wallonië, komende van een verschil van 0,9 % in 1985. Ook het gemiddeld inkomen uit arbeid per hoofd van de bevolking ligt in 1992 in Vlaanderen beduidend hoger dan in Wallonië (+ 22,8 %). Deze Vlaams-Waalse inkomenskloof wordt in zekere mate overbrugd door een hoger gemiddeld inkomen uit sociale zekerheid aan Waalse zijde (+ 27,1%).

Het surplus per hoofd van de bevolking aan Waalse zijde komt tot uiting in alle takken van de sociale zekerheid, behalve pensioenen aan niet bejaarden, waar er geen verschil is. Voor pensioenen bedraagt het uitgavesurplus per hoofd van de bevolking 25,9%, voor werkloosheid 80,2%, arbeidsongeschiktheidsuitkeringen 31,8% en kinderbijlagen 11,8%. De CSB data zijn bijgevolg consistent met eerdere bevindingen inzake de netto-geldstroom van Vlaanderen naar Wallonië (Deleeck H., De Lathouwer L., Van den Bosch K., CSB, 1989; De Lathouwer L., CSB, 1991).

Tabel 21: Gemiddeld inkomen per hoofd van de bevolking naar inkomensbron (in BF per maand), Vlaanderen-Wallonië, 1985-1992.

	1985 (1)			1992		
	Vlaanderen	Wallonië	% Verschil (2)	Vlaanderen	Wallonië	% Verschil (2)
Totaal beschikbaar inkomen	22.160	21.950	-0,9	26.930	25.230	-6,4
Inkomen uit arbeid	15.310	13.180	-14,4	18.210	14.490	-21,8
Inkomen uit sociale zekerheid	5.710	7.680	+31,2	6.940	9.000	+27,1
- Vervangingsinkomen	4.510	6.430	+37,8	5.800	7.720	+30,0
- Pensioen	2.460	3.260	+29,9	3.210	4.120	+25,9
- Werkloosheid (3)	670	970	+37,0	690	1.460	+80,2
- Pensioen niet-bejaarden (4)	930	1.390	+44,2	1.300	1.300	0,0
- Overigen (5)	400	770	+72,6	580	780	+31,8
- Kinderbijslag	1.200	1.240	+3,3	1.140	1.280	+11,6

(1) Cijfers voor 1985 uitgedrukt in prijzen van 1992.

(2) Berekend over gemiddelde voor België

(3) Deze gegevens reflecteren vooral de disproportionele aangroei van het aantal uitkeringsgerechtigde volledig werklozen in Wallonië (in 1992: 6.1% van de bevolking in het Waalse gewest versus 3.5% voor Vlaanderen. In 1985 was dit 5.2% versus 4.4%). Inkomsten uit andere regelingen (deeltijds, vrijstelling, etc.) zijn mogelijk minder accuraat gemeten.

(4) Brugpensioenen en overlevingspensioenen van personen op actieve leeftijd.

(5) Ziekte en invaliditeitsuitkeringen, arbeidsongevallen, beroepsziekten en uitkeringen aan minder-validen.

Zoals aangegeven, tussen 1985 naar 1992 neemt Vlaanderen duidelijk een voorsprong op Wallonië wat het totaal beschikbaar inkomen per hoofd van de bevolking betreft, het verschil neemt toe van 1 procentpunt tot meer dan 5 procentpunten. Deze grotere inkomenskloof kan worden teruggebracht tot, enerzijds een groter verschil dan voorheen wat de arbeidsinkomens betreft, en anderzijds een kleiner verschil dan voorheen wat de inkomsten uit sociale

zekerheid betreft. Het arbeidsinkomen per hoofd lag in 1985 14,8% lager in Wallonië, in 1988 was dit 19,7% en in 1992 bedraagt het verschil bijna 22%. Het gemiddeld inkomen uit sociale zekerheid lag in 1985 31,2% hoger in Wallonië, in 1992 bedraagt dit verschil 27,1%.

Het structuurbeeld aan de uitkeringszijde wijzigt eveneens, er is duidelijk een afname te merken van het per capita uitgavesurplus aan Waalse zijde. Met name is er een convergentie merkbaar in de pensioensector (daling van 29,9% naar 25,9%), de pensioenen aan niet-bejaarden (daling van 44,2% naar 0%) en in de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (daling van 72,6% in 1985 naar 31,8% in 1992). In de takken van de werkloosheid en de kinderbijslag daarentegen nemen de verschillen aanzienlijk toe; het verschil in de werkloosheid evolueert van 37,0% naar 80,2% en dat in de kinderbijslag evolueert van 3,3% naar 11,6%.

6.2 Inkomen uit arbeid en sociale zekerheid op het niveau van het huishouden

Het beeld op huishoudniveau - de meest relevante eenheid, als eenheid van inkomsten, uitgaven en verbruik - is globaal analoog aan dat wat men op individueel niveau aantreft. Enerzijds zijn er in Wallonië minder huishoudens met een arbeidsinkomen (58,3% in Wallonië versus 68,3 % in Vlaanderen) en bovendien zijn deze arbeidsinkomens gemiddeld lager (gemiddeld 64.600 BF in Wallonië versus 71.200 BF in Vlaanderen). Anderzijds doen Waalse huishoudens méér beroep op een sociaal zekerheidsinkomen (84% versus 78%), dat bovendien per uitkeringstrekkend huishouden gemiddeld hoger ligt dan in Vlaanderen (27.800 BF versus 23.700 BF). In 1992 beschikt een Vlaams huishouden gemiddeld over 72.200 BF en een Waals huishouden over 65.700 BF.

Tussen 1985 en 1992 neemt het aantal huishoudens met een inkomen uit sociale zekerheid iets sterker af in Vlaanderen (-4,2%) dan in Wallonië (-1,9%). Deze daling is uitsluitend te wijten aan een vermindering van het aantal huishoudens met kinderbijslag (in beide gewesten -13%); het percentage huishoudens met een vervangingsuitkering stijgt zowel in Vlaanderen als in Wallonië. Opmerkelijk is de sterke toename van het aantal huishoudens met een werkloosheidsuitkering in Wallonië, de toename bedraagt er 53,7 % tegen 19,4 % voor Vlaanderen. De evolutie is gelijklopend in de sector van de pensioenen (Vlaanderen: +21,0%, Wallonië: +25,3%). In de sector van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen is er een sterkere groei in Vlaanderen (+27,9%) dan in Wallonië (+17,1%). Er is onmiskenbaar sprake van een tegengestelde regionale dynamiek in de sector van de brugpensioenen, in Vlaanderen is er een toename met 13,6%, in Wallonië is er daarentegen een afname met 12,5%.

Tabel 22: Percentage huishoudens naar type-uitkering en hoogte van het gemiddeld uitkeringsbedrag per uitkeringstrekkend huishouden, Vlaanderen-Wallonië, 1985-1992. (In BF per maand)

Soort uitkering	% van alle huishoudens				VL		WA		Gemiddelde uitkering			
	Vlaanderen		Wallonië		Ver-schil t.o.v. 1985	Ver-schil t.o.v. 1985	Vlaanderen		Wallonië		Ver-schil t.o.v. 1985	Ver-schil t.o.v. 1985
	1985	1992	1985	1992			1985	1992	1985	1992		
Arbeidsinkomen	70.4	68.3	60.4	58.3	-3.0	-3.5	62.800	71.200	60.900	64.600	+13.4	+6.1
SZ-inkomen	81.6	78.2	85.7	84.1	-4.2	-1.9	20.200	23.700	25.000	27.800	+17.3	+11.2
- Werkloosheid	10.8	12.9	13.6	20.9	+19.4	+53.7	17.900	14.400	19.900	18.100	-19.6	-9.1
- Brugpensioen	8.1	9.2	10.4	9.1	+13.6	-12.5	36.000	41.500	40.900	39.500	+15.3	-3.4
- Kinderbijslag	47.3	40.8	45.2	39.3	-13.7	-13.1	7.300	7.500	7.700	8.500	+2.7	+10.4
- Pensioen	20.0	24.2	23.7	29.7	+21.0	+25.3	30.100	34.000	32.600	35.300	+13.0	+8.3
- overige uitkeringen (1)	6.1	7.8	8.8	10.3	+27.9	+17.1	18.900	20.000	24.300	19.800	+5.8	-18.5
Totaal beschikbaar gezinsinkomen	100.0	100.0	100.0	100.0			64.000	72.200	61.200	65.700	+12.8	+7.4

(1) Ziekte en invaliditeitsuitkeringen, arbeidsongevallen, beroepsziekten en uitkeringen aan minder-validen.

Inkomsten uit arbeid, als gemeten op gezinsniveau, stijgen over de periode 1985-1992 sterker in Vlaanderen (13,4%), dan in Wallonië (6,1%). Dat is in mindere mate ook het geval wat inkomen uit de sociale zekerheid betreft: in Vlaanderen bedraagt de stijging 17,3%, in Wallonië 11,2 %. Een analoge trend is bijgevolg merkbaar inzake het totaal beschikbaar inkomen op gezinsniveau; in Vlaanderen steeg het gemiddeld beschikbaar gezinsinkomen met 12,2% in reële termen, in Wallonië was dat slechts 7,4%. Wat de verschillende takken van de sociale zekerheid betreft dient te worden vastgesteld dat het gemiddeld vervangingsinkomen per gezin ten gevolge van werkloosheid sterker daalde in Vlaanderen (-19,6%) dan in Wallonië (-9,1%). In de sector van de brugpensioenen is er een stijging aan Vlaamse zijde (+15,3%) en een daling aan Waalse zijde (-3,4%). De gemiddelde kinderbijslag steeg voor de Vlaamse gezinnen met 2,6% maar voor de Waalse gezinnen met 10,4%. Wat de pensioenen betreft is er een sterkere stijging aan Vlaamse zijde (+13%) dan in Wallonië (8,3%). De gemiddelde arbeidsongeschiktheidsuitkering per huishouden tenslotte steeg in Vlaanderen met 5,8% maar daalde in Wallonië met 18,5%

6.3 Doelmatigheid van de sociale zekerheid

Naar de CSB-norm bedraagt de bestaansonzekerheid in Vlaanderen 16,3 %, dit is ongeveer 5 procentpunten lager dan Wallonië (21,4%). Armoede, als gemeten met de EG-norm, ligt in Vlaanderen op 5%, een drietal procentpunten lager dan in Wallonië (8,4%).

Tussen 1985 en 1992 neemt bestaansonzekerheid in Wallonië naar EG-norm licht toe (van 7,6% naar 8,4%) en naar subjectieve norm een weinig af (van 22,6% naar 21,4%). Bestaansonzekerheid in Vlaanderen daarentegen neemt naar beide normen af; naar CSB-norm is er een forse daling (van 21% naar 16,3%) en naar EG-norm een lichte daling (van 5,4 naar 5%).

Tabel 23: Bestaansonzekerheid bij huishoudens in Vlaanderen en Wallonië, gemeten volgens CSB-norm en EG-norm, 1985-1992.

Norm	Vlaanderen		Wallonië	
	1985	1992	1985	1992
% Bestaansonzeker CSB-norm	21,0	16,3	22,6	21,4
% Bestaansonzeker EG-norm	5,4	5,0	7,6	8,4

In Vlaanderen zijn meer huishoudens reeds bestaanszeker vóór sociale zekerheid dan in Wallonië, respectievelijk 62,7% en 49,7% (EG-norm). Het is tevens zo dat proportioneel meer huishoudens in Wallonië afhankelijk zijn van de sociale zekerheid voor het verwerven van bestaanszekerheid, ondanks het gemiddeld hoger niveau van de uitkeringen: in Wallonië is dat 41,9% van alle huishoudens tegen 32,3% in Vlaanderen. In Wallonië blijven verhoudingsgewijs meer huishoudens bestaansonzeker ondanks sociale zekerheid dan in Vlaanderen (8,4% in Wallonië versus 5% in Vlaanderen). De grotere doelmatigheid van de sociale zekerheid in Vlaanderen komt nog sterker naar voor bij huishoudens die geheel afhankelijk zijn van sociale zekerheid; in Wallonië blijft 16,6% van deze gezinnen bestaansonzeker, in Vlaanderen is dat 11,5%.

Tabel 24: Doelmatigheid van de sociale zekerheid, gemeten naar EG-norm, 1985-1992.

	Alle huishoudens				Huishoudens met sociale zekerheid				Huishoudens met uitsluitend sociale zekerheid			
	Vlaanderen		Wallonië		Vlaanderen		Wallonië		Vlaanderen		Wallonië	
	1985	1992	1985	1992	1985	1992	1985	1992	1985	1992	1985	1992
Bestaanszeker zonder sociale zekerheid	61.3	62.7	51.5	49.7	53.0	53.4	44.1	40.7	0.0	0.0	0.0	0.0
Bestaanszeker door sociale zekerheid	33.3	32.3	41.0	41.9	40.8	41.3	47.8	49.9	88.4	88.5	88.2	83.4
Bestaansonzeker ondanks sociale zekerheid	5.4	5.0	7.6	8.4	6.2	5.4	8.0	9.4	11.6	11.5	11.8	16.6

Globaal blijft het structuurbeeld over de periode 1985-1992 ongewijzigd. In Wallonië is evenwel een lichte toename merkbaar van de afhankelijkheid van de sociale zekerheid voor het verwerven van bestaanszekerheid, terwijl deze afhankelijkheid in Vlaanderen licht afneemt; het aandeel huishoudens bestaanszeker zonder sociale zekerheid stijgt in Vlaanderen van 61,3% naar 62,7%, in Wallonië is er een daling van 51,5% naar 49,7%. Opvallend is de vrij sterke toename in Wallonië van het aandeel huishoudens met uitsluitend een inkomen uit sociale zekerheid dat desondanks bestaansonzeker blijft; hier noteert men een stijging van 11,8% naar 16,6%.

Bibliografie

- Cantillon, B., *Nieuwe behoeften naar Zekerheid. Vrouw, gezin en inkomensverdeling*, Acco, Leuven/Amersfoort, 1990
- Cantillon, B., Socio-demographic changes and social security, in: *International Review of Social Security*, nr. 4, 1991, p. 420-448
- Cantillon, B., De beperkingen van de sociale zekerheid, in: *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, jrg. 35, nr.1, 1993, p. 3-43
- Commissie van de Europese Gemeenschappen, *Eindrapport van de Commissie aan de Raad betreffende het programma van model-projecten en studies ter bestrijding van de armoede*, Brussel, 1981.
- Deleeck, H., Berghman, J., Van Heddegem, P., Vereycken, L., *De sociale zekerheid tussen droom en daad. Theorie, onderzoek, beleid*, Van Loghum Slaterus, Antwerpen/Deventer, 1980.
- Deleeck, H., Cantillon, B., De Lathouwer, L., Van den Bosch, K., Wyns, M., Indicatoren van de sociale zekerheid 1976-1985 (globale resultaten), in: *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, bijlage bij nr. 4-5, 1986, 81 p.
- Deleeck, H., De Lathouwer, L., Van den Bosch, K., Verschillen in sociale zekerheid tussen Wallonië en Vlaanderen, feiten en oorzaken, in: *Economisch en Sociaal Tijdschrift*, jrg. 43, nr. 1, 1989, p. 23-52
- Deleeck, H., The Adequacy of the social security system in Belgium, 1976-1985, in: *Journal of Social Policy*, 1, 18, 1989, p. 91-117
- Deleeck, H., Van den Bosch K., De Lathouwer, L., *Poverty and the Adequacy of Social Security in the EC*, Avebury, Aldershot, 1992
- Deleeck, H., Cantillon, B., Meulemans, B., Van den Bosch, K., Sociale indicatoren van de sociale zekerheid 1985-1988, in: *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, nr. 10-12, 1991, 50 p.
- De Lathouwer, L., Verschillen in sociale zekerheid tussen Vlaanderen en Wallonië, 1985-1988, in: Deleeck, H. (ed.), *Sociale zekerheid en federalisme*, Die Keure, 1991, 240 p.
- Meulemans, B., Marannes, F., La répartition des revenus du patrimoine: une étude socio-économique des ménages belges en 1988, in: *Cahiers Economiques de Bruxelles*, nr. 137, p. 71-107.
- Meulemans, B., Cantillon, B., De geruisloze kering: de nivellering van de intergenerationele welvaartsverschillen, in: *Economisch en Sociaal Tijdschrift*, 1992, 27 p.

- Muffels, R.J.A., Deprivation Standards and style of living indices, in: Berghman, J., Cantillon, B., (eds.), *The European face of Social Security*, Avebury, Aldershot, 1993, 423 p.
- O'Higgins, M., Jenkins, S., Poverty in the E.C. 1975, 1980, 1985, in: Teekens, R., Van Praag, B.M.S., (eds.), *Analysing poverty in the European Community, Policy issues, research options and data sources*, Eurostat, Luxemburg, 1990, 482 p, p. 187-211.
- Van den Bosch, K., et. al., A comparison of poverty in seven European countries and regions using subjective and relative measures, in: *Journal of population Economics*, 6, 1993, 24 p.
- Whelan, B.J. Non-monetary indicators of poverty, in: Berghman, J., Cantillon, B., (eds.), *The European face of Social Security*, Avebury, Aldershot, 1993, 423 p.

Bijlage 1

Tabel 25: De verdeling van het beschikbaar inkomen naar inkomensdecielen, België, 1985-1988* - 1992.

Deciel	Gemiddeld inkomen in BF/maand			In % van totaal inkomen			In gecumuleerde % van totaal inkomen		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	21.300	21.500	21.800	3,4	3,2	3,1	3,4	3,2	3,1
2	31.100	31.600	32.700	4,9	4,7	4,7	8,3	7,9	7,8
3	38.300	40.200	40.900	6,1	6,0	5,8	14,4	13,9	13,6
4	45.800	48.500	50.100	7,3	7,3	7,1	21,7	21,2	20,7
5	53.700	56.600	59.100	8,5	8,5	8,4	30,2	29,7	29,1
6	61.700	65.500	68.900	9,8	9,8	1,8	40,0	39,5	38,9
7	71.000	74.500	78.400	11,2	11,2	11,2	51,2	50,7	50,1
8	80.700	85.200	89.200	12,8	12,8	12,7	64,0	63,5	62,8
9	95.100	100.100	106.600	15,1	15,0	15,2	79,1	78,5	78,0
10	132.300	143.500	153.200	21,0	21,5	21,9	100,0	100,0	100,0
Totaal	63.100	66.700	70.100	100,0	100,0	100,0	100,0		

* maandbedragen uit 1985 & 1988 uitgedrukt in prijzen van 1992.

1985

Gini = 0,277

Theil = 0,121

1988

Gini = 0,283

Theil = 0,128

1992

Gini = 0,296

Theil = 0,135

Tabel 26: De socio-demografische kenmerken van de inkomensverdeling, België, 1985-1988-1992.

Deciel	% huishouden met 1 inkomestrekker			aantal tewerkgestelden per gezin			aantal kinderen per gezin			% bejaarde gezinshoofden			gemiddelde gezinsgrootte		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	89,2	91,3	87,9	0,12	0,07	0,08	0,08	0,08	0,07	64,9	70,6	68,6	1,31	1,24	1,21
2	85,8	82,7	84,3	0,28	0,23	0,26	0,21	0,18	0,13	49,3	55,9	48,7	1,76	1,75	1,55
3	77,0	71,5	73,5	0,45	0,47	0,48	0,35	0,36	0,32	32,0	34,1	34,4	2,15	2,14	1,92
4	69,4	54,0	52,5	0,66	0,61	0,58	0,65	0,71	0,52	24,3	28,5	26,8	2,52	2,66	2,36
5	53,3	42,5	40,0	0,92	0,94	0,85	1,00	0,89	0,76	14,2	13,6	24,5	3,04	2,86	2,72
6	39,7	30,1	26,5	1,13	1,28	1,24	0,98	0,93	0,94	12,7	11,1	13,8	3,07	3,07	2,98
7	30,7	22,1	22,2	1,34	1,44	1,45	1,08	1,03	0,90	10,2	9,2	9,6	3,25	3,21	2,95
8	23,2	19,5	15,8	1,57	1,59	1,61	1,30	1,25	1,09	5,6	9,9	8,2	3,49	3,56	3,33
9	17,6	13,3	11,9	1,72	1,66	1,67	1,41	1,29	1,28	5,3	9,1	6,2	3,74	3,69	3,69
10	19,4	15,5	12,9	1,98	1,93	1,94	1,37	1,36	1,32	5,6	9,0	7,8	3,99	3,88	3,91
Totaal	50,5	44,3	42,7	1,02	1,02	1,02	0,84	0,81	0,73	22,4	25,1	24,9	2,83	2,81	2,65

Tabel 27: Procentuele verdeling van de huishoudens naar inkomensdecielen, volgens hun inkomensbron, België, 1985-1988-1992.

Deciel	Arbeidsinkomen			Sociaal zekerheidsinkomen (A)			Vervangingsinkomen (B)			Pensioenen (C)		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	1,6	1,0	1,1	11,0	11,2	11,0	18,2	17,9	16,5	21,7	21,5	20,6
2	4,1	3,4	3,9	9,9	10,3	9,6	15,8	16,0	14,0	18,3	18,4	17,0
3	6,4	6,9	7,1	9,4	9,3	8,7	13,4	12,1	10,7	14,7	14,1	12,4
4	8,8	8,3	7,9	9,9	10,3	10,2	11,0	12,1	12,6	11,9	11,6	12,6
5	11,2	11,3	10,1	10,3	9,7	10,6	10,2	9,7	11,1	7,8	7,8	10,3
6	12,3	12,7	12,8	9,7	9,3	10,4	9,1	8,2	9,4	7,4	6,2	6,9
7	13,0	13,6	13,9	9,7	9,2	8,7	7,7	6,3	7,0	6,1	4,8	4,9
8	14,0	14,1	14,2	9,9	10,2	10,1	4,9	5,8	6,5	3,7	5,1	4,7
9	14,1	14,1	14,2	10,3	10,1	10,5	5,5	7,1	6,7	4,4	5,9	5,6
10	14,5	14,6	14,7	10,0	10,3	10,3	4,3	4,9	5,5	4,0	4,7	5,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Deciel	Werkloosheidsuitkering (D)			Ziekte- en invaliditeitsuitkering (E)			O.C.M.W.-uitkering (F)			Kinderbijslag (G)		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	9,6	7,4	6,0	7,0	9,1	5,5	37,8	44,9	56,5	1,3	1,3	0,8
2	10,0	10,9	6,8	7,8	9,3	12,1	20,0	20,3	0,0	3,3	2,9	2,5
3	11,6	9,4	8,4	11,6	12,6	11,7	11,1	10,0	8,8	5,6	5,8	5,6
4	10,0	12,6	14,9	12,2	16,2	12,4	13,3	9,9	7,7	8,8	9,0	8,0
5	17,4	14,9	14,6	11,0	13,1	12,7	4,4	8,3	5,8	12,0	11,2	10,5
6	12,3	13,2	14,0	13,5	13,1	12,6	8,9	0	0,0	11,5	11,5	13,3
7	10,0	10,3	9,7	12,9	7,6	10,9	2,2	1,9	21,1	12,6	12,8	12,4
8	7,5	7,8	10,6	7,8	6,8	7,0	-	2,6	-	14,8	15,5	15,3
9	8,3	9,2	8,4	8,2	9,4	8,6	2,2	0	-	15,1	14,5	15,8
10	3,4	4,4	6,5	8,0	7,5	6,4	-	2,1	-	15,1	15,5	15,8
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

A = B + G

B = C + D + E + F

Tabel 28: Gemiddeld opgenomen maandbedragen, over inkomensdecielen (enkel huishoudens die een inkomen ontvangen), België, 1985-1988*-1992.

Deciel	Totaal beschikbaar inkomen			Arbeidsinkomen			Sociaal zekerheidsinkomen		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	21.300	21.500	21.800	19.100	18.200	17.900	20.100	20.600	21.600
2	31.100	31.600	32.700	27.700	27.600	30.800	27.300	28.200	29.700
3	38.300	40.200	40.900	33.300	34.700	35.800	28.600	27.500	30.500
4	45.800	48.500	50.100	38.700	38.200	40.300	24.500	29.200	32.600
5	53.700	56.600	59.100	42.400	44.500	46.200	22.400	24.200	30.400
6	61.700	65.500	68.900	49.400	54.100	54.900	23.300	22.400	23.300
7	71.000	74.500	78.400	57.900	62.100	64.200	21.800	20.700	21.900
8	80.700	85.200	89.200	68.800	70.000	73.000	16.100	19.700	19.500
9	95.100	100.100	106.600	79.700	80.500	88.700	17.800	24.300	21.500
10	132.300	143.500	153.200	111.800	115.900	123.600	17.200	20.100	21.800
Totaal	63.100	66.700	70.100	62.300	65.300	69.000	21.900	23.700	25.200

Deciel	Vervangingsinkomen			Pensioen			Werkloosheidsuitkering		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	20.400	20.700	21.800	21.200	21.300	22.000	17.700	18.300	21.700
2	28.900	28.900	30.100	29.500	29.300	30.000	24.000	24.800	25.800
3	32.900	32.500	35.200	33.800	32.400	35.200	22.800	20.500	22.500
4	33.500	35.700	36.700	36.300	40.200	40.500	18.200	17.700	17.500
5	31.200	32.100	38.400	37.500	40.200	45.000	18.000	14.800	17.300
6	33.700	31.400	30.900	39.900	41.700	45.100	16.600	15.000	12.100
7	35.200	35.100	31.900	42.300	45.100	48.900	16.700	17.400	12.400
8	34.900	36.400	31.700	45.000	49.100	48.500	16.900	14.200	11.000
9	35.700	38.200	35.800	41.000	48.400	47.800	21.800	17.200	15.200
10	39.300	39.600	40.900	42.500	47.900	52.600	21.600	16.900	13.700
Totaal	30.800	31.200	32.300	32.900	34.600	36.800	19.200	17.600	16.300

Deciel	Ziekte- en invaliditeitsuitkering			Sociale bijstand			Kinderbijslag		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	14.700	15.600	19.800	9.100	12.300	9.300	4.100	5.300	3.800
2	20.200	19.500	20.100	19.400	10.100	-	4.400	5.200	4.800
3	19.600	17.500	17.700	10.500	10.800	32.400	5.100	4.900	5.500
4	19.300	24.000	25.800	12.500	7.200	18.500	6.100	7.300	6.800
5	20.300	20.400	22.000	17.200	8.600	24.000	7.200	7.200	7.600
6	23.000	25.700	18.500	12.900	0	-	7.800	7.600	7.600
7	23.200	22.700	13.100	16.000	7.900	16.600	7.800	7.700	7.200
8	22.100	15.900	21.200	0	11.300	-	7.400	7.600	7.700
9	19.400	19.700	18.100	12.600	0	-	8.300	9.400	8.700
10	23.000	22.500	24.400	0	12.400	-	8.700	9.400	9.700
Totaal	20.700	20.500	20.000	12.700	10.800	13.700	7.400	7.800	7.800

* maandbedragen uit 1985, 1988 uitgedrukt in prijzen van 1992.

Tabel 29: De verdeling van de globale bedragen van arbeidsinkomens en sociale zekerheidsuitkeringen naar inkomensdecielen, België, 1985-1988-1992.

Deciel	Totaal beschikbaar inkomen			Arbeidsinkomen			Sociaal zekerheidsinkomen		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	3,4	3,2	3,1	0,5	0,3	0,3	10,0	9,8	9,4
2	4,9	4,7	4,7	1,8	1,4	1,8	12,4	12,3	11,3
3	6,1	6,0	5,8	3,4	3,7	3,7	12,3	10,9	10,5
4	7,3	7,3	7,1	5,5	4,8	4,6	11,1	12,7	13,2
5	8,5	8,5	8,4	7,6	7,7	6,8	10,6	9,9	12,7
6	9,8	9,8	9,8	9,7	10,5	10,2	10,4	8,8	9,6
7	11,2	11,2	11,2	12,1	12,9	12,9	9,6	8,0	7,6
8	12,8	12,8	12,7	15,4	15,2	15,1	7,3	8,5	7,8
9	15,1	15,0	15,2	18,1	17,4	18,3	8,4	10,4	9,0
10	21,0	21,5	21,9	25,9	26,0	26,4	7,9	8,7	8,9
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,1	100,0	100,0	100,0

Deciel	Vervangingsinkomen			Pensioenen			Werkloosheidsuitkering		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	12,3	11,9	11,1	14,0	13,2	12,3	8,8	7,7	8,0
2	14,8	14,8	13,1	16,4	15,6	13,8	12,5	15,3	10,8
3	14,4	12,5	11,7	15,1	13,2	11,8	13,8	11,1	11,6
4	12,0	13,8	14,3	13,1	13,5	13,8	9,4	12,6	16,0
5	10,3	10,0	13,2	8,9	9,1	12,6	16,4	12,5	15,5
6	10,0	8,3	9,0	9,0	7,5	8,4	10,5	11,2	10,3
7	8,8	7,0	6,9	7,9	6,2	6,6	8,6	10,2	7,4
8	5,5	6,8	6,4	5,0	7,1	6,2	6,7	6,3	7,2
9	6,4	8,7	7,4	5,5	8,2	7,3	9,4	8,9	7,8
10	5,5	6,2	6,9	5,2	6,4	7,1	3,9	4,2	5,5
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Deciel	Ziekte- en invaliditeits- uitkering			O.C.M.W.-uitkering			Kinderbijslag		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	4,9	7,0	5,5	27,2	50,5	38,2	0,7	0,9	0,4
2	7,6	8,8	12,2	30,4	18,1	0,0	1,9	1,9	1,6
3	11,0	10,8	10,4	9,2	11,1	20,8	3,8	3,6	4,0
4	11,4	18,8	16,1	13,2	7,3	5,1	7,2	8,5	7,0
5	10,7	12,9	14,0	6,0	6,5	10,2	11,6	10,3	10,3
6	15,0	10,7	11,7	9,0	0	0,0	12,0	11,2	13,0
7	14,4	8,3	7,2	2,8	2,0	25,6	13,2	12,6	11,4
8	8,3	5,3	7,4	-	2,9	0,0	14,9	15,0	15,1
9	7,7	9,2	7,8	2,2	0	0,0	17,0	17,4	17,6
10	8,9	8,2	7,8	-	3,2	0,0	17,6	18,7	19,6
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	99,9	100,0	100,0	100,0

Tabel 30: De verdeling van het gestandaardiseerd inkomen naar gestandaardiseerde inkomensdecielen, België, 1985-1988-1992.*

Deciel	Gemiddeld inkomen in BF/maand			In % van totaal inkomen			In gecumuleerde % van totaal inkomen		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	24.700	26.000	27.100	4,6	4,6	4,4	4,6	4,6	4,4
2	32.800	33.900	37.000	6,1	5,9	6,0	10,7	10,5	10,4
3	37.400	39.000	42.200	6,9	6,8	6,8	17,6	17,3	17,2
4	41.800	44.100	47.900	7,8	7,7	7,8	25,4	25,0	25,0
5	47.000	49.300	53.900	8,7	8,6	8,7	34,1	33,6	33,7
6	52.300	54.900	59.600	9,7	9,6	9,6	43,8	43,2	43,3
7	58.000	66.700	66.700	10,8	10,7	10,8	54,6	53,8	54,1
8	64.900	68.600	75.000	12,1	12,0	12,1	66,6	65,9	66,2
9	74.800	78.400	86.300	13,9	13,7	14,0	80,5	74,5	80,2
10	104.800	116.900	123.100	19,5	20,4	19,9	100,0	100,0	100,1
Totaal	53.900	57.300	61.900	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* maandbedragen uit 1985 & 1988 uitgedrukt in prijzen van 1992.

1985

Gini = 0,225

Theil = 0,080

1988

Gini = 0,234

Theil = 0,088

1992

Gini = 0,237

Theil = 0,086

Tabel 31: De socio-demografische kenmerken van de gestandaardiseerde inkomensverdeling, België, 1985-1988-1992.

Deciel	% huishouden met 1 inkomenstrekker			aantal tewerkgestelden per gezin			aantal kinderen per gezin			% bejaarde gezinshoofden			gemiddelde gezinsgrootte		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	78,7	84,3	78,8	0,34	0,22	0,19	0,74	0,65	0,56	35,2	45,3	45,1	2,51	2,32	2,13
2	80,7	75,1	69,5	0,45	0,47	0,38	0,83	0,75	0,74	36,9	40,5	41,0	2,62	2,60	2,44
3	75,0	69,9	58,0	0,58	0,50	0,61	0,96	0,90	0,78	31,4	38,6	34,9	2,80	2,67	2,56
4	62,1	56,6	55,0	0,74	0,72	0,71	0,90	0,82	0,74	26,3	29,5	31,4	2,76	2,66	2,47
5	54,1	37,7	35,0	0,80	1,00	1,07	0,77	0,92	0,86	26,3	26,0	19,8	2,66	2,96	2,85
6	39,0	35,3	36,9	1,18	1,17	1,13	1,01	0,86	0,83	17,4	16,0	22,0	3,10	2,99	2,73
7	31,5	25,7	21,8	1,40	1,40	1,42	0,99	0,96	0,80	12,2	13,9	14,9	3,07	3,08	2,89
8	30,4	22,0	22,8	1,42	1,52	1,45	0,83	0,89	0,77	14,7	11,2	13,3	2,93	2,99	2,83
9	24,7	20,4	23,5	1,64	1,59	1,59	0,83	0,75	0,76	11,7	12,4	12,9	3,06	2,91	2,89
10	28,9	23,0	26,3	1,62	1,63	1,62	0,63	0,60	0,54	11,7	17,7	13,3	2,81	2,87	2,73
Totaal	50,0	44,3	42,7	1,02	1,02	1,02	0,85	0,81	0,73	22,4	25,1	24,9	2,83	2,81	2,65

Tabel 32: Procentuele verdeling van de huishoudens naar gestandaardiseerde inkomensdecielen, volgens hun inkomensbron, België, 1985-1988-1992.

Deciel	Arbeidsinkomen			Sociaal zekerheidsinkomen (A)			Vervangingsinkomen (B)			Pensioenen (C)		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	4,4	2,8	2,6	11,2	11,4	11,2	14,6	16,1	15,2	12,5	14,6	14,9
2	6,1	6,4	5,2	11,1	11,1	11,6	13,2	13,3	13,9	14,3	13,2	14,8
3	7,6	6,8	8,0	11,1	11,4	10,9	12,6	13,1	12,1	13,7	14,2	12,0
4	9,1	9,0	8,5	10,5	10,2	10,7	12,0	11,6	12,1	11,8	12,0	12,3
5	9,5	10,3	11,0	10,4	11,2	10,8	12,1	11,1	10,0	12,0	10,4	9,7
6	11,8	12,2	11,4	10,5	9,5	10,0	9,3	8,4	8,7	8,7	8,6	8,8
7	12,7	12,6	12,8	9,8	9,6	9,9	7,2	7,3	8,7	6,7	6,9	8,0
8	12,5	13,3	13,4	9,1	9,0	8,9	7,2	6,3	6,9	7,7	5,7	5,9
9	13,2	13,5	13,6	8,6	8,1	8,3	6,2	6,2	6,2	6,4	6,8	6,6
10	13,1	13,1	13,5	7,6	8,3	7,8	5,7	6,6	6,3	6,4	8,0	7,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Deciel	Werkloosheidsuitkering (D)			Ziekte- en invaliditeitsuitkering (E)			O.C.M.W.-uitkering (F)			Kinderbijslag (G)		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	18,9	16,3	14,1	9,5	11,5	8,0	40,0	46,4	49,9	8,7	7,4	6,7
2	10,7	11,7	11,7	9,7	12,5	11,9	11,1	14,8	15,9	9,3	8,7	9,2
3	11,4	12,9	12,7	10,3	10,8	13,1	15,6	2,4	4,4	10,0	10,2	10,5
4	13,9	12,5	12,3	9,3	11,0	13,6	8,9	4,2	18,4	9,9	9,3	9,1
5	12,4	12,8	10,9	12,7	13,0	12,7	11,1	12,3	4,4	9,0	11,7	12,0
6	10,3	9,3	11,0	11,4	12,9	7,4	2,2	2,2	3,9	12,1	10,7	11,5
7	8,8	9,1	9,3	9,3	8,0	12,5	-	4,8	-	11,9	12,0	11,6
8	6,0	7,2	8,8	9,3	6,5	6,9	6,7	2,6	3,2	10,3	11,7	11,1
9	4,3	5,0	7,9	9,9	7,6	7,6	2,2	-	-	10,3	9,5	10,3
10	3,2	3,1	4,1	8,6	6,2	6,5	2,2	10,2	-	8,5	8,7	8,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$$A = B + G$$

$$B = C + D + E + F$$

Tabel 33: Gemiddeld opgenomen maandbedragen, over gestandaardiseerde inkomensdecielen (enkel huishoudens die ontvangen), België, 1985-1988*-1992.

Deciel	Arbeidsinkomen			Sociaal zekerheidsinkomen			Vervangingsinkomen		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	25.700	26.800	25.000	19.400	21.400	23.000	21.400	21.400	23.000
2	35.100	33.900	36.200	22.300	23.200	26.300	27.200	26.900	28.700
3	39.500	40.000	39.900	23.100	24.900	25.600	28.700	29.100	29.400
4	42.300	42.500	45.400	22.900	25.300	27.600	28.300	30.200	32.100
5	45.800	51.800	54.600	24.300	23.700	24.100	30.500	32.000	32.800
6	55.500	55.100	59.400	20.900	23.400	24.900	31.900	34.400	35.900
7	62.700	65.400	67.500	19.400	21.600	22.700	35.200	34.900	32.400
8	69.000	72.700	76.000	21.600	20.900	24.100	37.900	34.800	38.000
9	81.100	81.500	88.200	20.900	23.400	24.900	38.900	38.200	40.600
10	107.600	112.900	116.700	23.900	29.800	29.400	46.100	50.200	48.800
Totaal	62.600	65.300	69.000	21.000	23.700	25.200	30.700	31.200	32.300

Deciel	Pensioen			Werkloosheidsuitkering			Ziekte- en invaliditeitsuitkering		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	20.900	21.000	22.100	22.000	22.100	23.400	17.700	17.800	23.800
2	27.200	27.600	28.700	23.700	21.300	21.400	23.000	23.700	22.900
3	29.500	29.200	32.700	17.900	19.800	15.000	20.200	20.900	19.600
4	31.300	33.800	35.600	16.200	14.100	14.900	21.100	19.800	21.000
5	34.800	27.300	38.500	16.100	15.700	13.600	20.700	20.100	19.600
6	35.500	37.200	41.500	18.200	15.700	16.300	19.300	19.300	15.400
7	38.500	41.600	41.500	17.400	15.300	10.400	23.400	20.400	17.400
8	40.600	44.700	52.700	18.700	15.000	13.800	18.700	19.600	16.700
9	43.200	46.400	47.900	18.800	13.400	13.100	19.800	20.300	19.900
10	46.900	53.500	56.400	27.100	18.300	16.300	24.000	24.000	23.000
Totaal	32.900	35.000	36.800	17.900	17.600	16.300	20.900	20.400	20.000

Deciel	Sociale bijstand			Kinderbijslag		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	13.800	12.700	10.200	6.800	8.000	8.500
2	10.400	5.600	16.700	7.900	8.100	9.100
3	10.300	16.900	28.000	8.900	9.000	8.500
4	10.900	8.500	6.400	8.500	8.300	8.800
5	15.600	8.700	25.000	7.700	7.400	7.100
6	13.400	11.300	30.000	7.300	7.600	7.500
7	0	8.300	-	6.800	7.300	6.900
8	14.700	17.600	40.000	7.000	7.800	7.400
9	6.900	20.300	-	6.900	7.800	8.100
10	12.600	24.100	-	6.400	7.000	6.700
Totaal	12.700	20.400	13.700	7.900	7.800	7.800

Tabel 34: De verdeling van de globale bedragen van sociale zekerheids- en arbeidsinkomens naar gestandaardiseerde inkomensdecielen, België, 1985-1988-1992.

Deciel	Arbeidsinkomen			Sociaal zekerheidsinkomen			Vervangingsinkomen			Pensioen		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	1,8	1,2	0,9	9,9	10,3	10,2	10,2	11,1	10,8	8,0	8,8	9,0
2	3,4	3,3	2,7	11,4	10,9	12,1	11,7	11,5	12,4	11,8	10,5	11,6
3	4,8	4,2	4,6	11,8	12,0	11,0	11,8	12,2	11,0	12,3	12,0	10,6
4	6,2	5,8	5,6	11,1	10,9	11,7	11,1	11,2	12,0	11,2	11,7	11,9
5	7,0	8,2	8,7	11,6	11,2	10,3	12,0	11,4	10,2	12,7	11,2	10,1
6	10,5	10,3	9,7	10,0	9,4	9,9	9,6	9,3	9,7	9,4	9,2	9,9
7	12,7	12,6	12,5	8,7	8,8	8,9	8,2	8,2	8,7	7,8	8,3	9,0
8	13,9	14,8	14,8	9,0	8,0	8,5	8,8	7,0	8,1	9,4	7,4	8,5
9	17,2	16,9	17,3	8,2	8,0	8,2	7,9	7,6	7,7	8,4	8,5	8,5
10	22,7	22,6	22,9	8,3	10,4	9,1	8,6	10,6	9,5	9,1	12,4	10,9
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Deciel	Werkloosheidsuitkering			Ziekte- en invaliditeits- uitkering			Sociale bijstand			Kinderbijslag		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	21,7	20,4	20,2	8,1	10,0	9,5	43,4	42,7	37,3	8,0	7,6	7,2
2	13,2	14,2	15,3	10,8	14,5	13,6	8,9	6,1	19,4	10,0	9,1	10,7
3	10,6	14,6	11,7	10,1	11,0	12,8	12,5	3,0	8,9	11,9	11,8	11,4
4	11,8	10,0	11,2	9,4	10,6	14,3	7,6	2,6	8,6	11,2	9,9	10,3
5	10,4	11,5	9,1	12,7	12,7	12,4	13,7	7,7	7,9	9,4	11,0	10,9
6	9,8	8,3	11,0	10,6	12,2	5,7	2,3	1,8	8,6	11,9	10,3	11,0
7	8,0	7,9	5,9	10,5	8,0	10,8	0,0	2,9	0,0	10,9	11,2	10,3
8	5,8	6,1	7,5	8,4	6,3	5,8	7,7	3,3	9,3	9,8	11,7	10,6
9	4,2	3,8	4,1	9,5	7,5	7,6	1,1	0,0	0,0	9,6	9,5	10,6
10	4,5	3,2	4,1	10,0	7,3	7,5	2,2	30,0	0,0	7,4	7,7	6,9
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0